

IFFCO

 पूर्णतः सहकारी स्वामित्व
 Wholly owned by Cooperatives

वर्ष: ०२ - अंक:-२२- जानेवारी २०२५

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार उदय

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष 2025

भारतीय सहकारी संस्था जागतिक स्तरावर जाईल

 देशातील सर्व पॅक्स सेंद्रिय उत्पादने आणि
 बियाण्यांसाठी विक्री केंद्रे बनती12

 गावांमध्ये आर्थिक विकास आणि
 रोजगारावर सरकारचे लक्ष14

निर्देशांक

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार
उदय

वर्ष: ०२ - अंक: २२- जानेवारी २०२५

संपादकीय मंडळ
(मुख्य संपादक)
संतोष कुमार शुक्लासंपादक
रोहीत कुमारसहाय्यक संपादक
अंक अंजलीदीप

सदस्य

माधवी.एम. विप्रदास
विवेक सक्सेना
हितेंद्र प्रताप सिंग
राशीद आलमकाही अभिप्राय किंवा प्रतिसाद असल्यास
आमच्याशी येथे संपर्क साधा:

sahkaruday@ifco.in

सह महाव्यवस्थापक (सहकारिता विकास)
IFFCO Sadan, C-1, District Centre,
Saket Place, New Delhi 110017
इफको सदन, सी-१, डिस्ट्रिक्ट सेंटर, साकेत
प्लेस, नवी दिल्ली 110017तुम्ही आमच्याशी येथे देखील संपर्क साधू
शकता:

ifco.coop

IFFCO_PR

ifco_coop

प्रकाशक: इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर
कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड.
मुद्रण : रॉयल प्रेस, बी-८१,
ओखला इंडस्ट्रियल एरिया, फेज-१,
नवी दिल्ली-११००२०

2

सहकार उदय जानेवारी २०२५

पृष्ठ कथा

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष २०२५ : भारतीय
सहकारी संस्था जागतिक स्तरावर जाईल

नवीन वर्ष २०२५ मध्ये सहकार क्षेत्राकडून अनेक अपेक्षा आहेत, ज्यामुळे ग्रामीण भारताचे चित्र बदलू शकते. अलिकडच्या वर्षात केलेल्या क्रांतिकारी सुधारणांचा जमिनीवर दृश्यमान परिणाम होईल. सहकारी क्षेत्रात कायदेशीर सुधारणा आणि पायाभूत सुविधांच्या विकासासह, सहकारी संस्था सर्व राज्ये आणि केंद्र-शासित प्रदेशांमध्ये सक्रियपणे काम करतील.

पृष्ठ 06

पृष्ठ 16

त्रिपुरा पारंपारिकपणे ७० टक्क्यांहून
अधिक सेंद्रिय उत्पादनांचे उत्पादने
करतेदेशातील प्रत्येक कुटुंब आणि व्यक्तीपर्यंत
समृद्धी, आनंद, शिक्षण आणि आरोग्य सुविधा
पोहोचल्या पाहिजेत. हे साध्य करण्यासाठी
सहकार्याशिवाय दुसरा कोणताही मार्ग नाही.

पृष्ठ 26

सहकारातून लोकांना
आरोग्य क्षेत्रातही
फायदे मिळत आहेत

पृष्ठ 27

सेंद्रिय शेती सुरू करून
पादत्राणे अभियंत्याने यशाचे
उदाहरण ठेवले

पृष्ठ 29

डॉ. अवस्थी यांना 'भारतातील
खत पुरुष' या पदवीने सन्मानित
करण्यात आले

पृष्ठ 17

ब्रू समुदायाचे राहणीमान सुधारण्या-
साठी भारत सरकार विशेष उपक्रम
राबवत आहेआज त्रिपुरा पंतप्रधान श्री मोदी यांनी दाखव-
लेल्या विकासाच्या मार्गावर शांततेने पुढे जात
आहे. येथे हिंसाचार संपला आहे आणि बंडखोर
गटांसोबत तीन करार आणि ब्रू रियांग करार
करून, केंद्र सरकारने राज्यात शांतता आणि
विकासाचा मार्ग मोकळा केला आहे.

पृष्ठ 18

जम्मू आणि काश्मीर, तेलंगणा आणि ओडि-
शामधील रेल्वे प्रकल्पांना गती मिळाली आहे:
पंतप्रधान

पृष्ठ 22

मोदी सरकारने १० वर्षात दिल्लीत ६८ हजार
कोटी रुपयांचा पायाभूत सुविधांचा विकास केला

पृष्ठ 24

एफपीओ हा भाजीपाला पुरवठा
साखळीतील एक मजबूत दुवा
बनतो

सहकारी संस्थांसाठी नवीन शक्यतांचे वर्ष आहे

2025 हे वर्ष भारतातील सहकारी चळवळीत नवीन ऊर्जा आणि उत्साह निर्माण करण्याची आशा घेऊन येत आहे. गेल्या काही वर्षांत, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी आणि देशाचे पहिले सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी सहकारी संस्थांमध्ये पारदर्शकता आणि परिणामकारकता वाढविण्यासाठी अनेक सकारात्मक उपक्रम हाती घेतले आहेत. धोरणे आणि योजनांच्या माध्यमातून सहकारी क्षेत्रात संरचनात्मक आणि धोरणात्मक सुधारणा करण्यात आल्या आहेत. ज्यामुळे सहकारी क्षेत्रासाठी प्रगतीचे मार्ग खुले झाले आहेत.

या सुधारणांमध्ये कृषी उत्पादनांच्या साठवणुकीत सहकारी संस्थांची भूमिका मजबूत करणे, शेतकरी उत्पादक संघटनांच्या सहकारी मॉडेलला प्रोत्साहन देणे, सहकारी संस्थांचे डिजिटलायझेशन, सहकार से समृद्धी योजनेची सुरुवात, बहुराज्य सहकारी संस्था (सुधारणा) विधेयक, राष्ट्रीय सहकारी डेटाबेस, विकास यांचा समावेश आहे. मत्स्यव्यवसाय आणि दुग्धव्यवसाय क्षेत्र, तीन नवीन बहु-राज्य सहकारी संस्थांची निर्मिती, सहकारी क्षेत्रात महिला उद्योजकतेला प्रोत्साहन देणे इत्यादी अनेक उपक्रम आहेत जे लहान शेतकरी, कारागीर आणि ग्रामीण उद्योजकांना चांगल्या संधी आणि संसाधने प्रदान करत आहेत. या कामांचा परिणाम आता जमिनीवर स्पष्टपणे दिसून येतो. सहकारी संस्था केवळ ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला सक्षम बनवत नाहीत तर सुधारणांचे माध्यम देखील बनत आहेत. नवीन वर्षात सहकार क्षेत्रात अधिक मोठ्या सुधारणा आणि नवीन उपक्रम अपेक्षित आहेत, ज्यामुळे ते अधिक शक्तिशाली आणि प्रभावी होईल. या सुधारणांमध्ये सहकारी बँकांची भूमिका मजबूत करणे, नवीन तंत्रज्ञानाचा समावेश करणे आणि विपणन आणि साठवणूक सुविधांचा विस्तार करणे समाविष्ट आहे.

संयुक्त राष्ट्रांनी 2025 हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष म्हणून घोषित केले आहे, ज्याची थीम सहकारी संस्था एक चांगले जग निर्माण करू शकतात, हे दर्शवते की अनेक जागतिक आव्हानांवर मात करण्यासाठी सहकारी मॉडेल आवश्यक आहे. हा उपाय आहे आणि तो महत्वाची भूमिका बजावत आहे. 2030 पर्यंत शाश्वत विकास उद्दिष्टे (एसडीजी) अंमलात आणण्याच्या प्रयत्नांना गती देण्यात भूमिका. केंद्र आणि राज्य सरकारे, सहकारी संस्था आणि समाज यांच्या एकत्रित प्रयत्नांमुळे 2025 च्या आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षात भारतीय सहकारी संस्थांसाठी नवीन शक्यता आणि यशांचा मार्ग मोकळा होईल.

सहकार उदय त्यांच्या आदरणीय वाचकांना नवीन वर्षाच्या हार्दिक शुभेच्छा देतो. मासिकाच्या या अंकात विविध सहकारी योजनांवरील तपशीलवार लेखांसह इतर माहितीपूर्ण आणि मनोरंजक विषयांचा समावेश आहे. आम्हाला विश्वास आहे की हा अंक तुमच्यासाठी प्रेरणादायी आणि उपयुक्त ठरेल.

धन्यवाद जय सहकार

सहकार उवाच

नवीन वर्षाचा पहिला निर्णय आपल्या देशातील कोट्यवधी शेतकरी बंधू आणि भगिनींना समर्पित आहे. पीक विम्यासाठी वाटप वाढवण्यास आम्ही मान्यता दिली आहे. यामुळे शेतकऱ्यांच्या पिकांना अधिक संरक्षण मिळेल, तर नुकसानीची चिंताही कमी होईल.

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाने सुसज्ज, पॅक्स ग्रामीण भारताच्या आकांक्षा पूर्ण करण्यासाठी केंद्र म्हणून उदयास येत आहे. देशभरात नव्याने स्थापन झालेल्या 10,000 बहुउद्देशीय पॅक्स, दुग्ध आणि मत्स्यपालन सहकारी संस्था केवळ ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत करणार नाहीत तर महिलांना स्वावलंबी बनवा. हे पाऊल मच्छीमारांसाठीही क्रांतिकारी ठरेल.

श्री अमित शाह केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

देशभरात सहकार क्षेत्रात अभूतपूर्व काम केले जात आहे. सहकार मंत्रालयाने राष्ट्रीय पातळीवर अनेक उपक्रम सुरू केले आहेत. यामध्ये, पॅक्स चे सक्षमीकरण, धान्य गोदामांचे बांधकाम, राष्ट्रीय स्तरावर एनसीओएल, एनसीईएल सारख्या नवीन सहकारी संस्थांची स्थापना हे महत्वाचे आहेत.

श्री मुरलीधर मोहोळः
केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री

प्रतप्रधान किसान समृद्धी केंद्राचे उद्दिष्ट शेतकऱ्यांना माती, बियाणे, खते इत्यादींची माहिती एकाच ठिकाणी उपलब्ध करून देणे आहे. यासोबतच, या केंद्रांना कस्टम हार्विंग सेंटरशी जोडून, शेतकऱ्यांना शेतीशी संबंधित लहान-मोठी उपकरणे देखील उपलब्ध करून दिली पाहिजेत.

श्री दिलीप संधानी
अध्यक्ष, एनसीयूआय, आणि
इफको

इफको नॅनो डीएपी (द्रव) हा नायट्रोजन आणि फॉस्फोरसचा उत्कृष्ट स्रोत आहे. कीटक आणि रोगांच्या प्रभावापासून पिकाचे संरक्षण करण्यासोबतच, ते उत्पादकता देखील वाढवते.

डॉ. उदय शंकर अवस्थी,
व्यवस्थापकीय संचालक
आणि मुख्य कार्यकारी
अधिकारी, इफको

नॅशनल कोऑपरेटिव्ह एक्सपोर्ट्स लिमिटेड (एन सीईएल) भारतीय सहकारी उत्पादने आणि सेवांच्या निर्यातीला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि त्यांना जागतिक बाजारपेठेत प्रवेश मिळवून आणि सर्वातम किमती मिळवून देण्यासाठी महत्त्वपूर्ण पांवळे उचलत आहे.

सहकार मंत्रालय,
भारत सरकार

नक्षलवादी हिंसाचारामुळे बाधित कुटुंबांना मदत करण्यासाठी सरकार वचनबद्ध आहे: श्री अमित शाह

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, छत्तीसगड सरकारने नक्षलवादामुळे मागासलेल्या गावांच्या आणि लोकांच्या कल्याणासाठी टप्प्याटप्प्याने योजना तयार केली आहे. राज्याच्या विकास योजनांना पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचे भक्कम पाठबळ आणि सहकार्य आहे. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी छत्तीसगडमधील जगदलपूर येथे ही वस्तुस्थिती व्यक्त केली आणि ३१ मार्च २०२६ पर्यंत देशातून नक्षलवाद पूर्णपणे नष्ट करण्याचा संकल्प पुन्हा व्यक्त केला. येथील अमर शहीद वाटिकेवर पोहोचून त्यांनी शहीद स्मारकात अमर सैनिकांना श्रद्धांजली वाहिली. श्री शाह यांनी अमर जवान स्तंभाला पुष्पांजली वाहिली आणि नक्षलवादी कारवाईत शहीद झालेल्या सैनिकांना श्रद्धांजली वाहिली. अमर वाटिका येथे शहीद सैनिकांना श्रद्धांजली वाहिल्यानंतर, श्री शाह यांनी अभ्यागत पुस्तिकेत आपले विचार व्यक्त केले. सुरक्षा दलाच्या जवानांच्या शहीदांना श्रद्धांजली वाहताना त्यांनी लिहिले की, देश नेहमीच त्यांचा ऋणी राहील.

या काळात त्यांनी शहीद सैनिकांच्या कुटुंबियांची आणि नक्षलवादी हिंसाचारातील बळींच्या कुटुंबियांचीही भेट घेतली. श्री अमित शाह म्हणाले की, छत्तीसगड सरकारचे हे स्मारक दीर्घ आणि शूर लढाईत सर्वोच्च बलिदान देणाऱ्या शहीदांना सन्मानित करेल आणि येणाऱ्या पिढ्यांना प्रेरणा देईल. स्मारकावर सर्व १३९९ हुतात्म्यांची नावे देखील कोरलेली आहेत. श्री शाह यांनी येथे 'वन ट्री इन द नेम ऑफ हुतात्मे' (पोडला उर्सकाना) मोहिमेअंतर्गत एक झाड लावले. त्याने कंपसमध्ये पिंपळाचे झाड लावले. श्री शाह म्हणाले की, भारत सरकारने नक्षलवाद प्रभावित भागांसाठी १५ हजार घरे मंजूर केली आहेत आणि प्रत्येक गावात सरकारी कल्याणकारी योजना १००% पूर्ण झाल्यामुळे, नक्षलवादाने बाधित कुटुंबांना प्राधान्य दिले जात आहे. केंद्र सरकारच्या 'नक्षलवादमुक्त

भारत' मोहिमेला नक्षलवादी हिंसाचाराने ग्रस्त असलेल्या कुटुंबांसाठी पाठिंबा मिळत आहे. गेल्या वर्षी स्थापनेच्या वेळी, सरकारने शक्य तितक्या लवकर नक्षलवाद पूर्णपणे नष्ट करण्याचा संकल्प केला होता. सरकार पीडित कुटुंबांना सर्वतोपरी मदत करत आहे.

या नक्षल निर्मूलन मोहिमेत राज्य सरकार व्यापक भूमिका बजावत आहे. नक्षलवादी कारवाया सोडून आत्मसमर्पण करणाऱ्यांचे सरकार स्वागत करत आहे, परंतु जे हिंसाचाराचा मार्ग सोडत नाहीत त्यांना अटक केली जात आहे आणि जे एखाद्याचा जीव घेण्याच्या तयारीत आहेत त्यांच्यावर कठोर कारवाई केली जात आहे, असे श्री शाह म्हणाले. ती शिक्षाही देत आहे. ते म्हणाले की, आता नक्षलवादामुळे कोणालाही आपल्या कुटुंबातील सदस्यांना गमवावे लागू नये, म्हणून सरकार ही समस्या पूर्णपणे दूर करण्यासाठी सर्व आघाड्यांवर ठामपणे काम करत आहे. श्री शाह म्हणाले की, राज्य सरकारच्या एका वर्षाच्या कार्यकाळात त्यांनी अतिशय चांगल्या आणि अचूक रणनीतीने काम केले आहे. येथे सर्व पोलिस दलांनी एकत्रितपणे ठरलेल्या दिशानिर्देश आणि रणनीतीनुसार जोरदार मोहीम सुरू केली

आणि यामुळे येथील नक्षलवादी क्षेत्रात सर्वात मोठी घट झाली, २८७ नक्षलवादी मारले गेले, सुमारे १००० नक्षलवाद्यांना अटक करण्यात आली आणि ८३७ नक्षलवाद्यांनी आत्मसमर्पण केले. ३१ मार्च २०२६ नंतर माँ दंतेश्वरीच्या भूमीवर नक्षलवादाच्या नावाखाली रक्ताचा एक थेंबही सांडणार नाही, असा विश्वास श्री शाह यांनी व्यक्त केला. ते म्हणाले की नक्षलवाद संपल्यानंतर काश्मीरमधून येथे अधिक पर्यटक येतील आणि लोक म्हणतील की बस्तर बदलले आहे.

कव्हर स्टोरी

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष 2025

भारतीय सहकारी संस्था जागतिक स्तरावर जाईल

सहकार उदय टीम

2025 च्या नवीन वर्षात सहकार क्षेत्रात अनेक नवीन आशा आहेत, ज्यामुळे ग्रामीण भारताचे चित्र बदलू शकते. अलिकडच्या वर्षात केलेल्या क्रांतिकारी सुधारणांचा जमिनीवर दृश्यमान परिणाम होईल. सहकारी क्षेत्रात कायदेशीर सुधारणा आणि पायाभूत सुविधांच्या विकासासह, सहकारी संस्था सर्व राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये सक्रियपणे काम करतील. नवीन राष्ट्रीय सहकारी धोरणाची घोषणा आणि मानवी संसाधनांची मागणी पूर्ण करण्यासाठी नवीन राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठे स्थापन करण्याचा प्रस्ताव सरकार आणि संसदेकडून मंजूर केला जाऊ शकतो. सहकार्यापासून अस्पृश्य असलेल्या गावांमध्ये पॅक्स स्थापनेची प्रक्रिया पूर्ण करण्याच्या उद्दिष्टाकडे जलद गतीने काम केले जाईल. शेती उत्पादनांच्या

- ➔ सहकारी संघराज्यवादाला प्रोत्साहन देताना राष्ट्रीय सहकारी धोरण जाहीर केले जाईल.
- ➔ कुशल मनुष्यबळ पुरवण्यासाठी राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठाची स्थापना.
- ➔ मत्स्यव्यवसाय आणि दुग्ध क्षेत्रातील दोन लाख नवीन पॅक्सएस, प्राथमिक सहकारी संस्था स्थापन करण्याची प्रक्रिया जलद केली जाईल.
- ➔ भारतीय बियाणे सहकारी संस्थेशी 20 हजार पॅक्स जोडण्याचे काम पूर्ण केले जाईल.
- ➔ सेंद्रिय शेतीचे क्षेत्र वाढवण्यासाठी एक कोटी शेतकऱ्यांना जोडण्यावर भर.
- ➔ जगातील सर्वात मोठी अन्नधान्य साठवणूक योजना एका पायलट प्रकल्पापासून देशव्यापी प्रकल्पात वाढेल.

लागवडीसाठी आणि खरेदीसाठी सुधारित बियाण्यांचा पुरेसा पुरवठा सुनिश्चित करणे आणि सहकार्यांद्वारे निर्यात वाढवणे या योजनांना यावर्षी

गती मिळेल. जगातील सर्वात मोठी अन्न साठवणूक योजना 2025 मध्ये देशभरात येऊ शकते.

6

सहकार उदय जानेवारी २०२५

“ आज भारतात
आठ लाख
सहकारी संस्था
आहेत, म्हणजेच जगातील
प्रत्येक चौथी संस्था
भारतात आहे. ग्रामीण
भारतातील सुमारे 98 टक्के
भाग सहकारी संस्थांनी
व्यापलेला आहे. सुमारे 30
कोटी लोक, म्हणजेच दर
पाच भारतीयांपैकी एक,
सहकारी क्षेत्राशी संबंधित
आहेत. भारताला त्याच्या
भविष्यातील विकासात
सहकारी संस्थांची मोठी
भूमिका दिसते.

- श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

” प्रत्येक गावाला सहकाराशी
जोडण्यासाठी, केंद्रीय सहकार
मंत्रालयाने दोन लाख अतिरिक्त
नवीन प्राथमिक सहकारी संस्था
स्थापन करण्याचा निर्णय घेतला
आहे, ज्यांचे काम वेगाने सुरू आहे.
त्यात कृषी, दुग्धव्यवसाय आणि
मत्स्यव्यवसाय क्षेत्रांचा समावेश
आहे. त्याचप्रमाणे, केंद्रीय गृह आणि
सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या
नेतृत्वाखाली, सहकार क्षेत्र नवीन उंची
गाठण्याच्या मार्गावर आहे. पॅक्सएस
ते अपेक्स पर्यंतच्या सहकारी संस्था
ऑनलाइन होत आहेत, ज्याचे उर्वरित
काम या वर्षी पूर्ण होण्याची शक्यता
आहे. यामुळे संपूर्ण सहकारी व्यवस्था
पारदर्शक आणि जबाबदार बनण्यास
मदत होईल. सर्व सहकारी संस्था
एकमेकांशी जोडल्या जातील. सहकार
क्षेत्राला स्वावलंबी बनवण्यासाठी,
राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ
(एनसीडीसी) च्या मदतीने पुरेशी
मदत दिली जात आहे, ज्याचे फायदे
खालच्या पातळीपर्यंत पोहोचतील.
केंद्र सरकारच्या सहकार्यांच्या
उपक्रमाचा शेतकरी, गरीब, महिला

राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठ विधेयक लवकरच संसदेत मंजूर होईल

आणि तरुणांना थेट फायदा होत
आहे.

सहकार क्षेत्रातील जलद विकासामुळे,
सर्व बाजूंनी मानवी संसाधनांची
मागणी वाढली आहे. कर्मचारी,
अधिकारी आणि तांत्रिक कुशल
कामगारांची मागणी पूर्ण
करण्यासाठी, केंद्रीय सहकार
मंत्रालयाने मूलभूत तयारी केली
आहे. याअंतर्गत, केंद्रीय गृह आणि
सहकार मंत्री अमित शाह यांच्या
नेतृत्वाखाली, मंत्रालयाने केंद्रीय
सहकारी विद्यापीठाच्या स्थापनेसाठी
विधेयकाचा मसुदा अंतिम केला आहे.
या संदर्भातील प्रस्तावित विधेयक
संसदेच्या आगामी अधिवेशनात
मंजूर होण्याची अपेक्षा आहे. केंद्रीय
गृह आणि सहकार मंत्री श्री शाह
म्हणतात की, 'प्रस्तावित विद्यापीठ
सहकार क्षेत्राशी जवळून समन्वय
साधन काम करेल.' मंत्रालयाने
घेतलेल्या विविध उपक्रमांच्या
यशस्वी अंमलबजावणीसाठी सहकारी
क्षेत्रात प्रशिक्षित मनुष्यबळाचा
स्थिर, पुरेसा आणि दर्जेदार पुरवठा

सुनिश्चित करण्यासाठी शिक्षण
आणि प्रशिक्षणासाठी एक व्यापक,
एकात्मिक आणि प्रमाणित रचना
असेल. व्यावसायिक मनुष्यबळाचा
पुरवठा आणि विद्यमान कर्मचाऱ्यांची
क्षमता वाढ यामुळे सहकारी क्षेत्राला
अर्थव्यवस्थेच्या विविध क्षेत्रांमध्ये
मोठे योगदान देण्यास मदत होईल
अशी अपेक्षा आहे.

सहकार क्षेत्राचे उददिष्ट साध्य
करण्यासाठी, प्रस्तावित विद्यापीठाची
रूपरेषा तयार करण्यात आली आहे.
यासाठी, केंद्रीय मंत्रालये, विभाग, राज्य
सरकारे, राष्ट्रीय सहकारी संस्था,
महासंघ, सहकारी शिक्षण आणि
प्रशिक्षण संस्था इत्यादींसह विविध
भागधारकांशी व्यापक सल्लामसलत
पूर्ण झाली आहे. हे एक विद्यापीठ
असेल जे त्याच्या कामकाजाशी
संबंधित सर्व खर्च स्वतः उचलेल.
आर्थिकदृष्ट्या स्वावलंबी होणारे हे
पहिले विद्यापीठ बनू शकते.

राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठ
स्थापनेचा उद्देश सहकारी
क्षेत्रातील तांत्रिक आणि व्यवस्थापन

कव्हर स्टोरी

सहकार्याद्वारे समृद्धीकडे पावले

- एनसीओएल, बीबीएसएल आणि एनसीईएल द्वारे निर्यातीला प्रोत्साहन दिल्यास शेतकऱ्यांसाठी नवीन संधी उपलब्ध होतील.
- अन्नधान्य साठवणुकीच्या देशव्यापी योजनेअंतर्गत, पायलट प्रकल्पात 11 राज्यांमध्ये 10,000 टन क्षमतेचे 11 गोदामे तयार करण्यात आली.
- एनसीईएलने जगातील विविध देशांमध्ये 3934 कोटी रुपयांची 31 कृषी उत्पादने निर्यात केली.
- पॅक्स द्वारे कृषी उत्पादनांना जागतिक बाजारपेठेत सहज प्रवेश मिळेल.
- ग्रामीण पातळीवर महिला आणि तरुणांसाठी रोजगाराच्या संधी निर्माण केल्या जात आहेत.
- शेतकऱ्यांना कमी किमतीत कर्ज मिळण्यास मदत मिळत आहे

देशातील सहकारी संस्थांना बळकटी देण्यासाठी गेल्या तीन वर्षांत सुमारे 60 नवीन उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. गेल्या 100 दिवसांत सरकारने सुरू केलेल्या 10 उपक्रमांमुळे सहकारी क्षेत्राचा विस्तार होण्यास महत्त्वपूर्ण योगदान मिळेल.

- श्री अमित शाह

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

शिक्षण आणि प्रशिक्षण, सहकारी संशोधन आणि विकासासाठी केंद्रीय सहकार मंत्रालयाच्या गरजा पूर्ण करणे आहे. यामुळे संलग्न सहकारी संस्थांच्या जाळ्याद्वारे देशातील सहकारी चळवळ मजबूत होण्यास मदत होईल. राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठ निर्माण करण्यासाठी संसदेच्या आगामी अधिवेशनात 'त्रिभुवन' सहकारी विद्यापीठ नावाचे विधेयक मांडले जाण्याची अपेक्षा आहे. विद्यापीठाला राष्ट्रीय महत्त्वाची संस्था घोषित करता येईल. ही संस्था सहकारी क्षेत्रात तंत्रज्ञान आणि व्यवस्थापन शिक्षण आणि प्रशिक्षण देण्यासाठी देशातील सर्वात मोठे केंद्र बनविली जाईल. गुजरातमध्ये स्थापन झालेल्या सहकारी विद्यापीठाकडे जागतिक स्तरावर एक मॉडेल म्हणून पाहिले जाते. येथे सहकारी विद्यापीठाची स्थापना ग्रामीण भागाच्या विकासासाठी अभ्यासासाठी एक मोठे व्यासपीठ उपलब्ध करून देईल, ज्यामुळे सहकार्याच्या विकासाला नवीन चालना मिळेल. सरकारने सहकार्याच्या माध्यमातून शेतकरी आणि ग्रामीण भागाच्या विकासासाठी एक रोडमॅप तयार केला आहे.

सहकार हा ग्रामीण विकासाचा कणा आहे आणि ग्रामीण भारत आणि शेतकऱ्यांच्या समृद्धीसाठी त्यात प्रचंड क्षमता आहे. म्हणूनच

भारतात सहकाराच्या उच्चस्तरीय अभ्यासासाठी विद्यापीठ उघडण्यासाठी एक गंभीर पुढाकार घेण्यात आला आहे. या विद्यापीठाच्या स्थापनेमुळे देशातील सहकारी क्षेत्रातील सुशिक्षित आणि प्रशिक्षित मानवी संसाधनांची दरी भरून काढण्यास मदत होईल आणि सहकारी क्षेत्र प्रशिक्षण आणि तंत्रज्ञानाने सुसज्ज प्रगती करेल. सहकारी विद्यापीठात, भारतीय विद्यार्थ्यांना जगात सहकारी क्षेत्रात सुरू असलेल्या नवोपक्रम आणि ज्ञान-विज्ञान जाणून घेण्याची आणि शिकण्याची संधी मिळेल.

पायलट प्रोजेक्टमधून पुढे जाऊन अन्न साठवणूक योजना देशभरात राबविली जाईल.

जगातील सर्वात मोठी अन्न साठवणूक योजना या नवीन वर्षात एका पायलट प्रकल्पापासून देशव्यापी प्रकल्पात वाढू शकते. ज्या 11 राज्यांमध्ये हा पायलट प्रकल्प राबविण्यात आला, तेथे सुमारे 10,000 टन क्षमतेची 11 गोदामे बांधण्यात आली आहेत. या योजनेअंतर्गत, पृथ्वीला पाच वर्षात देशात एकूण 7 कोटी टन धान्य साठवणूक क्षमता विकसित केली जाईल. या गोदामांची उपयुक्तता आणि त्यांच्या बांधकाम आणि कामकाजात स्थानिक सहकारी संस्थांचा सहभाग महत्त्वाचा राहिला आहे. यामुळे ग्रामीण भागात स्थानिक रोजगाराच्या संधी निर्माण झाल्या आहेत. धान्याची सुरक्षित आणि योग्य साठवणूक करणे सोपे झाले आहे, ज्यामुळे कापणीनंतर खराब झालेले धान्य जतन करणे शक्य होईल. या प्रमुख योजनेच्या अंमलबजावणीवर देखरेख ठेवण्यासाठी, एक आंतर-मंत्रालयीन समिती स्थापन केली जाईल.

20 हजार सहकारी संस्था भारतीय बियाणे संस्थेत सामील होतील

नवीन वर्षात देशातील जास्तीत जास्त सहकारी संस्थांना भारतीय बियाणे सहकारी संस्थांशी जोडण्याचे उद्दिष्ट देखील पूर्ण होण्याची अपेक्षा आहे. हे नवीन वर्षाचे एक मोठे यश असू शकते. वाढत्या लोकसंख्येचा विचार करता, देशासमोर अन्न सुरक्षा हे एक मोठे आव्हान असेल. यासाठी कृषी क्षेत्रातील पिकांची उत्पादकता वाढवण्यावर भर द्यावा लागेल. नवीन वर्षात, या दिशेने पूर्वीचे उपक्रम प्रभावीपणे अंमलात आणले जातील. मर्यादित नैसर्गिक संसाधनांमधून उत्पादन वाढवण्यासाठी उपाययोजनांचा विचार केला जात आहे. केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने देशाचे हे आव्हान आधीच ओळखून भारतीय बियाणे सहकारी संस्था लिमिटेड (बीबीएसएल) ची स्थापना केली होती. त्याच्या निर्मितीची प्रक्रिया पूर्ण झाली आहे. प्राथमिक सहकारी संस्थांपासून ते उच्च संस्थांपर्यंत सर्वजण त्याचे सदस्य होत आहेत. यामुळे देशात नवीन आणि सुधारित बियाण्यांचा पुरवठा सुनिश्चित होईल. सुधारित बियाणे पिकांची उत्पादकता वाढविण्यास मदत करतील. पॅक्सएस सुधारित बियाणे तयार करेल आणि त्यांच्या सदस्यांना वाजवी किमतीत चांगले बियाणे पुरवेल. बियाण्यांच्या विक्रीतून मिळणाऱ्या नफ्यात ती भागीदारही होईल.

एनसीईएल जागतिक बाजारपेठेत आपला ठसा उमटवेल

केंद्रीय सहकार मंत्रालयाच्या अंतर्गत नव्याने स्थापन झालेल्या राष्ट्रीय सहकारी निर्यात मर्यादित (एनसीईएल) ने गेल्या वर्षी खूप चांगली कामगिरी केली आहे. नवीन वर्ष 2025 मध्ये, सहकारी क्षेत्रातील निर्यातीला चालना मिळेल, ज्यामुळे निर्यातीचे आकडे नवीन उंची गाठू शकतात. येत्या काही महिन्यांत एनसीईएलच्या निर्यातीत मोठे करार होऊ शकतात. सहकारी निर्यात समितीला विविध वस्तूंच्या निर्यातीबाबत अनेक देशांकडून चौकशी येत आहे. भारताकडे बफर स्टॉकमध्ये पुरेसा तांदळाचा साठा आहे. याशिवाय, सहकारी निर्यात समिती खुल्या बाजारातून तांदूळ खरेदी करेल. सहकारी क्षेत्रातील कृषी उत्पादनांच्या निर्यातीला प्रोत्साहन देण्यासाठी, सहकार मंत्रालयाने बहु-राज्य सहकारी संस्था (एमएससीएस) कायदा 2002 अंतर्गत राष्ट्रीय सहकारी निर्यात संस्था लिमिटेड (एनसीईएल) ची स्थापना केली आहे. एनसीईएलने विविध देशांमध्ये 3934 कोटी रुपयांच्या 31 कृषी वस्तूंची निर्यात केली आहे. सहकारी

क्षेत्रातील या निर्यात संस्थेने एकूण 22 देशांमध्ये तांदूळ, सहा देशांमध्ये कांदे आणि अनेक देशांमध्ये साखर निर्यात केली आहे. जागतिक स्तरावर भौगोलिक आणि राजकीय अस्थिरता असूनही, निर्यात संस्थेची कामगिरी समाधानकारक राहिली आहे. देशांतर्गत पातळीवर महागाई लक्षात घेता गहू, तांदूळ आणि कांदा यासारख्या महत्वाच्या वस्तूंच्या निर्यातीवर निर्बंध असूनही, मर्यादित संधींचा फायदा घेत निर्यात कामगिरी चांगली मानली जाते. एनसीईएल बाळांचे अन्न, प्रक्रिया केलेले अन्न, मसाले, चहा इत्यादींची निर्यात देखील करते. सोसायटीने आपल्या सदस्यांना 20 टक्के लाभांश दिला आहे.

कव्हर स्टोरी

नवीन सहकारी धोरण हे सहकारी चळवळीला शिखरावर नेण्याचे माध्यम ठरेल.

- ➔ नवीन सहकारी धोरण सहकार्याद्वारे समृद्धीचा आधार बनेल.
- ➔ नवीन धोरण पुढील 25 वर्षांसाठी सहकारी क्षेत्राचा रोडमॅप निश्चित करेल.
- ➔ सहकारावर आधारित आर्थिक विकास मॉडेलला चालना मिळेल.

सहकार उदय टीम

नवीन वर्ष 2025 दरम्यान सहकार क्षेत्रासाठी एक मूलभूत चौकट तयार केली जाईल. याअंतर्गत नवीन राष्ट्रीय सहकारी धोरण जाहीर केले जाऊ शकते. त्याची तयारी अंतिम टप्प्यात आली आहे. संविधानातील सहकारी संघराज्यवादाला आणखी बळकटी देण्यासाठी, केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने सहकार धोरणाचा मसुदा तयार केला आहे. या उद्देशाने स्थापन केलेल्या तज्ज्ञ समितीच्या शिफारशींच्या आधारे सर्व पक्षांचे विचार त्यात समाविष्ट करण्यात आले आहेत. या संदर्भात, केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह म्हणतात, "नवीन राष्ट्रीय सहकारी धोरण तयार केल्याने 'सहकारातून समृद्धी' हे स्वप्न साकार होण्यास मदत होईल. देशातील सहकारी चळवळ मजबूत होईल. त्याची पोहोच तळागाळातील पातळीपर्यंत असेल."

नवीन धोरणाद्वारे, देशातील सर्व

गावांमध्ये सहकार्याचा विस्तार करण्याचा आणि लोकांना त्याच्याशी जोडण्याचा संकल्प पूर्ण होईल. नवीन राष्ट्रीय सहकारी धोरणाच्या मसुदा समितीचे अध्यक्ष श्री सुरेश प्रभू यांनी धोरणाच्या उद्दिष्टांबद्दल सांगितले की, 'नवीन धोरणात भारताचे सामाजिक-आर्थिक परिमाण बदलण्याची क्षमता आहे. यामुळे

एकूण सकल देशांतर्गत उत्पादनात (जीडीपी) सहकारी संस्थांचा वाटा लक्षणीयरीत्या वाढेल. नवीन धोरणाचे उद्दिष्ट कायदेशीर आणि संस्थात्मक चौकटीद्वारे सहकारी-आधारित आर्थिक विकास मॉडेलला प्रोत्साहन देणे आहे. हे धोरण पुढील 25 वर्षांसाठी सहकारी क्षेत्राचा रोडमॅप

नवीन धोरणात देशाचे
सामाजिक-आर्थिक
परिमाण बदलण्याची
क्षमता आहे.

मसुदा समितीचे अध्यक्ष श्री प्रभू म्हणतात, “नवीन धोरणात भारताच्या सामाजिक-आर्थिक परिमाणात परिवर्तन घडवून आणण्याची क्षमता आहे. यामुळे एकूण सकल देशांतर्गत उत्पादनात (जीडीपी) सहकारी संस्थांचा वाटा लक्षणीयरीत्या वाढेल. नवीन धोरणाचे उद्दिष्ट कायदेशीर आणि संस्थात्मक चौकटीद्वारे सहकारी-आधारित आर्थिक विकास मॉडेलला प्रोत्साहन देणे आहे. हे धोरण पुढील 25 वर्षांसाठी सहकारी क्षेत्राचा रोडमॅप निश्चित करेल.” सहकारी संस्था संबंधित लोकांच्या उत्पन्नाचा विस्तार आणि वितरण करण्यास मदत करतात. नवीन सहकारी धोरणामध्ये भारताचे सामाजिक-आर्थिक परिमाण बदलण्याची क्षमता आहे. यामुळे एकूण सकल राष्ट्रीय उत्पन्नात सहकारी संस्थांचा वाटा लक्षणीयरीत्या वाढेल.

निश्चित करेल.” ते म्हणाले की, सहकारी धोरणाच्या मसुद्यात विकास वितीय संस्था, राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठ, उत्कृष्टता केंद्र, राष्ट्रीय सहकारी भरती मंडळ, राष्ट्रीय सहकारी लेखापरीक्षण आणि लेखा मंडळ, राष्ट्रीय निर्यात बहुराज्य सहकारी बँक, इत्यादी. राज्य सहकारी संस्था आणि राष्ट्रीय सहकारी न्यायाधिकरण सारख्या सर्वोच्च संस्था प्रस्तावित केल्या आहेत. देशातील सहकार्याचे ध्येय पूर्ण करण्यासाठी या सर्व संस्थांची भूमिका खूप महत्वाची असेल.

सहकार्यात सर्वांचा सहभाग वाढेल

भारत सरकार देशाच्या अर्थव्यवस्थेच्या जवळजवळ सर्व क्षेत्रांमध्ये सहकारी संस्थांचा वाटा वाढवण्यावर भर देत आहे. सध्याचे सहकार्य धोरण 2002 मध्ये तयार करण्यात आले. गेल्या दोन दशकांत देशातील सामाजिक-आर्थिक परिस्थितीत झालेल्या मोठ्या बदलांमुळे, सहकारी संस्थांच्या विस्तारासाठी नवीन धोरणाची आवश्यकता बऱ्याच काळापासून जाणवत होती आणि अनेक सहकारी संस्थानीही ही मागणी केली होती. त्यासाठी. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भारत सरकारने नवीन राष्ट्रीय सहकारी धोरण तयार करण्यासाठी एक दूरदर्शी पाऊल उचलले. दोन वर्षांपूर्वी सप्टेंबर 2022 मध्ये सुरेश प्रभू यांच्या अध्यक्षतेखाली 49 सदस्यांची राष्ट्रीय पातळीवरील समिती स्थापन करण्यात आली होती.

मसुदा समितीला राष्ट्रीय सहकारी महासंघ आणि विविध सहकारी संस्थांचे प्रतिनिधी आणि तज्ञ उपस्थित होते. यामध्ये रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया, इन्स्टिट्यूट ऑफ रुरल मॅनेजमेंट आणि (आयआरएमए), इफको, एनसीसीएफ, नॅफको, नॅफकेब, कृभको, एनएफसीएसएफ, एनसीयूआय, नाफेड सारख्या राष्ट्रीय सहकारी महासंघ आणि विविध क्षेत्रातील सहकारी संस्थांचे प्रतिनिधी, शिक्षणतज्ज्ञ आणि तज्ज्ञांनी केले. या समितीमध्ये सहकार क्षेत्रातील तज्ञ, राष्ट्रीय-राज्य-जिल्हा आणि प्राथमिक स्तरावरील सहकारी संस्थांचे प्रतिनिधी, राज्य सहकारी सचिव आणि सहकारी संस्थांचे निबंधक, केंद्रीय मंत्रालये आणि विभागांचे अधिकारी यांचा समावेश होता.

सहकार धोरणाचा मसुदा तयार करण्यासाठी, राष्ट्रीय समितीने आठ बैठका घेतल्या आणि विविध भागधारकांशी व्यापक चर्चा केल्या. समितीला भागधारक आणि सामान्य जनतेकडून 500 हून अधिक धोरणांशी संबंधित सूचना मिळाल्या आणि व्यापक विचारमंथनानंतर, नवीन धोरणात त्यांना योग्य महत्त्व देण्यात आले आहे. समितीने आपल्या मसुद्यात सहकारी संस्थांमध्ये संरचनात्मक सुधारणा आणि प्रशासन, सहकारी संस्थांना गतिमान आर्थिक संस्था म्हणून, सहकारी संस्थांना समान संधी, भांडवल आणि निधीचे स्रोत, कौशल्य विकास आणि प्रशिक्षण, शाश्वतता आणि योजनेची अंमलबजावणी यासह विविध क्षेत्रांसाठी अनेक महत्वाच्या शिफारसी केल्या आहेत. केले आहे.

गावांचा आर्थिक विकास आणि सरकारचे फोकस

सहकार उदय टीम

भारत सरकार गावांची आर्थिक स्थिती सुधारण्यासाठी सतत प्रयत्न करत आहे आणि गावांमध्ये उत्पन्नाच्या आणि रोजगाराच्या प्रत्येक साधनावर लक्ष केंद्रित करत आहे. विकसित भारताच्या निर्मितीसाठी हे आवश्यक आहे. गेल्या 10 वर्षात सरकारने देशवासियांना सुविधा देण्यावर आणि त्यांच्या अडचणी कमी करण्यावर लक्ष केंद्रित केले आहे. हे विचार पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी अलीकडेच राजस्थानातील जयपूर येथे विकासकामांचे उद्घाटन करताना व्यक्त केले. राज्याच्या विकासाला नवी दिशा आणि गती देण्यासाठी 46,300 कोटी रुपयांच्या विकास प्रकल्पांचे उद्घाटन करताना श्री मोदी म्हणाले की, स्वातंत्र्यानंतरच्या पाच-सहा दशकांमध्ये मागील सरकारांनी केलेल्या कामांना, सरकारने गेल्या 10 वर्षात खूप जास्त विकासकामे केली आहेत. ते म्हणाले की, हे प्रकल्प राजस्थानमधील जलक्षेत्रातील अडचणींवर योग्य तोडगा काढतील आणि राजस्थान हे भारतातील सर्वोत्तम जोडलेल्या राज्यांपैकी एक वनेल. यामुळे वाहतूक सुलभ होईल आणि राज्याच्या ऊर्जेच्या गरजा पूर्ण करण्यास मदत होईल. या विकासकामांमुळे राज्यात अमर्याद रोजगाराच्या संधी निर्माण होतील, पर्यटन क्षेत्र मजबूत होईल आणि राजस्थानमधील शेतकरी, महिला आणि तरुणांना फायदा होईल. रस्ते, रेल्वे आणि हवाई प्रवासाच्या बाबतीत राजस्थानला सर्वात जास्त जोडलेले राज्य बनवण्यासाठी सरकार वचनबद्ध असल्याचे मोदी म्हणाले. आधुनिक विकास आणि पायाभूत सुविधा प्रकल्पांमुळे भारताचा विकास वेगवान होईल आणि लोकांचे जीवनमान

- ➔ पंतप्रधानांनी राजस्थानला 46,300 कोटी रुपयांच्या प्रकल्पांची भेट दिली
- ➔ 10 वर्षांमध्ये भारत सरकारच्या देशांच्या लोकांसाठी सवलत वाढवणे आणि त्यांच्या जीवनासाठी कष्ट कमी करणे
- ➔ राज्यामध्ये ऊर्जा, रस्ता, रेल्वे आणि जलसंबंधित 24 योजना उघडल्या आणि शिलान्यास

सुधारेल.

राज्यातील जालोर, बारमेर, बुरु, झुंझुनू, जोधपूर, नागौर आणि हनुमानगड या जिल्ह्यांना नर्मदेचे पाणी मिळाल्याबद्दल आनंद व्यक्त करताना, माजी पंतप्रधान श्री. अटलबिहारी वाजपेयी यांच्या आकांक्षेनुसार नद्या जोडण्याची योजना राबविली जात असल्याचे मोदी म्हणाले. हे आणून, देशातील अनेक भागांना पाणीटंचाईतून मुक्तता मिळाली आहे. राजस्थानला पाण्याच्या टंचाईपासून पूर्णपणे मुक्त करावे आणि विकासासाठी पुरेसे पाणी मिळावे, हा त्यांचा संकल्प आहे, असे मोदी म्हणाले.

राजस्थानमधील 100% घरांमध्ये लवकरच नळाचे पाणी उपलब्ध होईल असा विश्वास त्यांनी व्यक्त केला. मध्य प्रदेश आणि राजस्थान यांच्यात अलीकडेच झालेल्या कराराच्या फायद्यांचा उल्लेख करताना, श्री. मोदी म्हणाले की, पार्वती-कालिसिंध-चंबळ लिंक प्रकल्पामुळे राज्यातील 21 जिल्ह्यांना सिंचन आणि पिण्याचे पाणी मिळेल, ज्यामुळे राजस्थान आणि मध्य प्रदेशच्या विकासाला गती मिळेल. याअंतर्गत, चंबळ नदी आणि तिच्या उपनद्या - पार्वती, कालीसिंध, कुनो, बनास, रूपारेल, गंभीरी आणि मेज नद्या एकमेकांशी जोडल्या जातील.

श्री मोदी म्हणाले की, इसरडा लिक प्रकल्पाची पायाभरणी करण्यात आली आणि ताजेवाला ते शेखावती येथे पाणी आणण्यासाठी करारावर स्वाक्षरी करण्यात आली. याचा फायदा हरियाणा आणि राजस्थान दोघांनाही होईल. शेतकऱ्यांना दिवसा वीज पुरवण्याची राजस्थान सरकारची योजना ही त्यांना रात्रभर सिंचन करण्याच्या सक्तीपासून मुक्त करण्याच्या दिशेने एक महत्वाचे पाऊल आहे. जलसंवर्धनावर भर देताना पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, पाण्याच्या प्रत्येक थेंबाचा प्रभावीपणे वापर करणे ही सरकार आणि समाज दोघांचीही जबाबदारी आहे. लोकांना सूक्ष्म सिंचन, ठिबक सिंचन आणि अमृत सरोवरांच्या देखभालीमध्ये सहभागी होण्याचे आणि पाणी व्यवस्थापनावद्दल जागरूकता निर्माण करण्याचे आवाहन करून, त्यांनी शेतकऱ्यांना नैसर्गिक शेती करण्यास प्रोत्साहित केले.

गरीब, महिला आणि आदिवासींच्या विकासासाठी मोठे निर्णय घेतले जात आहेत

गेल्या एका वर्षात विकासाचा पाया मजबूत करण्यासाठी आणि सुशासनाचा वारसा मजबूत करण्यासाठी राज्य सरकारच्या प्रयत्नांवद्दल समाधान व्यक्त करताना, श्री. मोदी म्हणाले की, सरकारने गरीब कुटुंबे, महिला, कामगार, विश्वकर्मा यांच्या विकासासाठी अनेक योजना आखल्या आहेत. आणि भटक्या जमाती. महत्वाचे निर्णय घेतले. यामुळे हजारो रोजगाराच्या संधीही निर्माण झाल्या आहेत. राज्यात नोकऱ्यांसाठी नियुक्त्या पूर्ण पारदर्शकतेने परीक्षा घेऊन केल्या जात आहेत. ते म्हणाले की, केंद्र आणि राज्य सरकारे वचनबद्धतेने पायाभूत सुविधा प्रकल्प वेगाने राबवत आहेत.

राज्यात सौर ऊर्जा क्षेत्रात अपार शक्यता

राजस्थानमध्ये सौरऊर्जेची प्रचंड क्षमता आहे आणि ते या क्षेत्रात एक आघाडीचे राज्य बनू शकते. श्री मोदी

ग्रामीण भारतातील महिलांचे सशक्तिकरण होत रहा

पंतप्रधान श्री मोदी यांनी 21 व्या शतकातील भारतासाठी महिला सक्षमीकरणावर भर दिला. ते म्हणाले की, सरकार आता बचत गटातील तीन कोटी महिलांना 'लखपती दीदी' बनवण्याचे काम करत आहे. यापैकी 1.25 कोटीहून अधिक महिलांनी आधीच हा दर्जा प्राप्त केला आहे आणि त्या दरवर्षी 1 लाख रुपयांपेक्षा जास्त कमाई करत आहेत. ते म्हणाले की, गेल्या 10 वर्षांत देशभरातील 10 कोटी महिला, ज्यात राजस्थानमधील लाखो महिलांचा समावेश आहे, या गटांमध्ये सामील झाल्या आहेत. या गटांना बँकांशी जोडण्यासोबतच, भारत सरकारने आर्थिक मदत 10 लाख रुपयांवरून 20 लाख रुपये केली आहे आणि सुमारे 8 लाख कोटी रुपयांची आर्थिक मदत देऊन त्यांना बळकटी दिली आहे. महिला बचत गटांनी बनवलेल्या उत्पादनांसाठी प्रशिक्षण आणि नवीन बाजारपेठांचीही सरकारने व्यवस्था केली आहे. यासह, ग्रामीण महिला देखील अर्थव्यवस्थेत एक महत्वाची शक्ती म्हणून उदयास आल्या आहेत. महिला सक्षमीकरणासाठीच्या नवीन योजनांचा उल्लेख करताना पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, 'नमो ड्रोन दीदी' योजनेअंतर्गत हजारो महिलांना ड्रोन पायलट म्हणून प्रशिक्षण दिले जात आहे. हजारो गटांना आधीच ड्रोन मिळाले आहेत आणि महिला त्यांचा वापर शेतीसाठी आणि उत्पन्न मिळविण्यासाठी करत आहेत. महिलांसाठी अलिकडेच सुरू झालेल्या 'विमा सखी योजने'चा संदर्भ देत मोदी म्हणाले की, या योजनेअंतर्गत, गावातील महिला आणि मुलींना विमा कामात सहभागी करून घेतले जाईल आणि त्यांना प्रशिक्षण दिले जाईल. या योजनेमुळे त्यांना उत्पन्नासोबतच देशाची सेवा करण्याची आणखी एक संधी मिळेल. देशाच्या कानाकोपऱ्यात बँकिंग सेवांचा विस्तार करणे, खाती उघडणे आणि लोकांना कर्ज सुविधांशी जोडणे या बँक सखींच्या कामगिरीवर प्रकाश टाकत पंतप्रधान म्हणाले की, विमा सखी आता भारतातील प्रत्येक कुटुंबाला विमा सेवांशी जोडण्यास मदत करेल.

म्हणाले, 'सरकारने वीज बिल शून्यावर आणण्यासाठी सौरऊर्जेला एक साधन बनवले आहे. केंद्र सरकारच्या पंतप्रधान सूर्य घर मोफत वीज योजनेसाठी 1.4 कोटीहून अधिक कुटुंबांनी नोंदणी केली होती आणि सुमारे सात लाख घरांमध्ये आधीच सौर पॅनेल प्रणाली बसवण्यात आली आहे. त्यांनी सांगितले की राजस्थानमधील 20,000 हून अधिक

कुटुंबे या उपक्रमात सहभागी आहेत. पीएम कुसुम योजनेअंतर्गत, राजस्थान सरकार येत्या काळात शेकडो नवीन सौरऊर्जा प्रकल्प बसवण्याची योजना आखत आहे. जेव्हा प्रत्येक कुटुंब आणि शेतकरी ऊर्जा उत्पादक बनतील तेव्हा वीजेपासून उत्पन्न मिळेल आणि प्रत्येक घराचे उत्पन्न वाढेल यावर श्री मोदी यांनी भर दिला.

गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी एनसीओएलच्या आढावा बैठकीत भाषण केले

देशातील सर्व पॅक्स सेंद्रिय उत्पादने आणि बियाण्यांसाठी विक्री केंद्रे बनतील

सहकार उदय टीम

नवीन वर्ष एनसीओएलसाठी नवीन भेटवस्तू घेऊन आले आहे. त्याच्या प्राधान्याच्या दृष्टीने, वर्षाच्या पहिल्याच दिवशी, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी राष्ट्रीय सहकारी ऑरगॅनिक्स लिमिटेड (एनसीओएल) च्या विकास कामांची आढावा बैठक बोलावली होती. ज्यामध्ये नवीन वर्षात त्यांचे उपक्रम यशस्वीरित्या पार पाडण्याचा विचार करण्यात आला. दरम्यान, देशात चालवल्या जाणाऱ्या सेंद्रिय अभियानाशी सर्व प्राथमिक कृषी पतसंस्था (पॅक्स) जोडून सेंद्रिय उत्पादनांना प्रोत्साहन देण्यासाठी देशव्यापी मोहीम सुरू करण्यात येईल, असे सांगण्यात आले. नॅशनल कोऑपरेटिव्ह ऑरगॅनिक लिमिटेड (एनसीओएल) च्या आढावा बैठकीत, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी सेंद्रिय उत्पादनांच्या सोताकडे आणि उत्पादनांच्या शुद्धतेकडे लक्ष देण्याची गरज यावर भर दिला. ते म्हणाले की एनसीओएलने ते प्राधान्याने पुढे नेले पाहिजे. सेंद्रिय उत्पादनांचे चांगले मार्केटिंग आणि रास्त किंमत असेल तरच शेतकरी सेंद्रिय शेतीकडे प्रेरित होतील. एनसीओएलने उत्तराखंडमधील शेतकऱ्यांकडून सेंद्रिय उत्पादन खरेदी करण्यासाठी पुढाकार घेतला, ज्यामुळे उत्तराखंडमधील शेतकऱ्यांना भाताच्या विक्रीवर 10 ते 15 टक्के अतिरिक्त नफा मिळविण्यात मदत झाली. आढावा बैठकीत, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह

- सेंद्रिय उत्पादनांना प्रोत्साहन देण्यासाठी देशव्यापी मोहीम सुरू केली जाईल.
- उत्तराखंडच्या शेतकऱ्यांना एनसीओएलने खरेदी केलेल्या धानातून 10 ते 15 टक्के जास्त नफा मिळाला.

यांनी सर्व पॅक्सएसना शेतकऱ्यांना सेंद्रिय उत्पादने आणि बियाणे विकण्यासाठी विक्री केंद्रे म्हणून काम करण्याचा सल्ला दिला.

आढावा बैठकीत, श्री अमित शाह यांनी पॅक्सएसना सेंद्रिय अभियानाला प्रोत्साहन देण्यासाठी देशभरात मोहीम राबविण्याचे

आवाहन केले आणि सांगितले की सेंद्रिय उत्पादनांचे उत्पादन आणि उत्पादनांच्या गुणवत्तेला प्राधान्य दिले पाहिजे. यामुळे लोकांमध्ये सेंद्रिय उत्पादनांबद्दल विश्वास निर्माण होईल. एनसीओएलने त्यांच्या 'भारत ऑरगॅनिक्स' ब्रँड अंतर्गत शेतकऱ्यांपासून ग्राहकांपर्यंत प्रामाणिक सेंद्रिय उत्पादनांची एक

मजबूत पुरवठा साखळी तयार करण्यावर लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. शुद्ध प्रमाणित सेंद्रिय उत्पादने बाजारपेठेत ग्राहकांना उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. यासाठी एनसीओएलला 'भारत ऑर्गॅनिक्स' उत्पादनाच्या प्रत्येक बॅचची अनिवार्य चाचणी सुनिश्चित करणे आवश्यक आहे. हे ध्येय साध्य करण्यासाठी, अमूल डेअरी आणि एनडीडीबी संस्थांशी संबंधित शेतकऱ्यांनाही सेंद्रिय शेतीसाठी प्रोत्साहन दिले पाहिजे.

शेतकऱ्यांना त्यांच्या सेंद्रिय उत्पादनांना योग्य किंमत मिळावी, जेणेकरून त्यांना सेंद्रिय उत्पादनांना प्रोत्साहन देण्यासाठी प्रेरित करता येईल, असे श्री अमित शाह यांनी आढावा बैठकीत सांगितले. एनसीओएल आणि सहकार मंत्रालयाला सांगण्यात आले की भारत ऑर्गॅनिक्सवर अमूलसोबत बैठक आयोजित करावी आणि सेंद्रिय पीठ आणि सेंद्रिय तूर डाळीच्या किमती अशा प्रकारे निश्चित केल्या पाहिजेत की शेतकऱ्यांना पूर्ण फायदा मिळेल आणि ते अधिकाधिक प्रेरित होतील. सेंद्रिय शेती, जर एकदा शेतकऱ्यांना जास्त भाव मिळू लागले तर निश्चितच शेतकरी हळूहळू

“ सहकार्यांच्या माध्यमातून, देशभरातील प्रत्येक जिल्ह्यात आणि गावात सहकारी संस्थांचे पुनरुज्जीवन करून, त्यांचे कायदे आणि संस्कृती काळानुसार आधुनिक केली जात आहे. यामुळे नवीन रोजगाराच्या संधी निर्माण होण्यास मदत होईल.

- श्री अमित शाह

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

सेंद्रिय शेतीकडे आकर्षित होतील.

सेंद्रिय उत्पादनांच्या चांगल्या मार्केटिंगमुळेच लोकांना त्याची जाणीव होईल, ज्यामुळे त्याची मागणी वाढेल. देशांतर्गत बाजारपेठेत अशा उत्पादनांची मागणी अनेक पटीने वाढण्याची शक्यता आहे, ज्यामुळे शेतकऱ्यांना फायदा होऊ शकतो. सणासुदीच्या काळात सेंद्रिय उत्पादनांचा वापर अधिक वाढवण्यावर भर दिला जाऊ शकतो. देशातील सर्व सहकारी संस्था, ज्यामध्ये खालच्या युनिट पॅक्सएसचा समावेश आहे, त्यांना विक्री केंद्रे म्हणून विकसित केले पाहिजे जिथे सेंद्रिय कृषी उत्पादनांच्या उत्पादन आणि विक्रीच्या ठिकाणाशी संबंधित सर्व माहिती असेल. एनसीओएल, एनसीईएल आणि बीबीएसएल

सारख्या राष्ट्रीय सहकारी संस्थांनाही यामध्ये सामील व्हावे लागेल. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह म्हणाले की, दोन लाख सहकारी संस्थांपैकी प्रत्येकी किमान एका तरुण शेतकऱ्याचा समावेश असावा जो भविष्यात स्थानिक सहकारी संरचना मजबूत करण्यासाठी उत्प्रेरक म्हणून काम करू शकेल.

पॅक्स सदस्यांना तसेच शेतकऱ्यांना योग्य प्रशिक्षण देण्यावर भर दिला पाहिजे. नाबार्डने सहकार मंत्रालयाच्या सहकार्याने नवीन पॅक्सएसमध्ये अशी यंत्रणा तयार करावी जेणेकरून प्रत्येक शेतकऱ्याला त्याच्या क्षमतेनुसार कर्ज उपलब्ध करून देता येईल.

त्रिपुरा पारंपारिकपणे 70 टक्क्यांहून अधिक सेंद्रिय उत्पादन करते

सहकार उदय टीम

देशातील प्रत्येक कुटुंब आणि व्यक्तीपर्यंत समृद्धी, आनंद, शिक्षण आणि आरोग्य सुविधा पोहोचल्या पाहिजेत. हे साध्य करण्यासाठी सहकार्याशिवाय दुसरा कोणताही मार्ग नाही. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली सरकारने निर्माण केलेल्या सहकार मंत्रालयाचे उद्दिष्ट 'सहकारातून समृद्धी' आहे. ईशान्य भारतातील त्रिपुरा राज्यात सहकार क्षेत्राला बळकटी देण्यासाठी विविध उपक्रमांच्या शुभारंभप्रसंगी केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी अलीकडेच हे विचार पुन्हा मांडले. ते म्हणाले की, श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली त्रिपुरा तसेच संपूर्ण देशातील सर्व शेतकरी आणि गरीब लोकांच्या कल्याणासाठी सहकार्यावर भर दिला जात आहे. आम्ही नाबाडच्या माध्यमातून 'मोबाइल ग्रामीण मार्केट' सुरू केले आहे, जे राज्यातील पाच जिल्ह्यांमध्ये लोकांना स्वस्त दरात डाळी, तांदूळ आणि गव्हाचे पीठ पुरवेल. त्रिपुरा राज्य सहकारी बँकेच्या 50 प्राथमिक सहकारी संस्थांमध्ये मायक्रो एटीएम आहेत. ढलाई जिल्ह्यात सहकारी पेट्रोल पंप आणि ग्राहक दुकानाच्या उद्घाटनामुळे राज्यात सहकारी संस्था बळकट झाल्या आहेत.

त्रिपुरा राज्य सहकारी संघाच्या स्मार्ट प्रशिक्षण केंद्र, राष्ट्रीय सहकारी ग्राहक महासंघ लिमिटेड (एनसीसीएफ) द्वारे 500 शेतकऱ्यांना बियाण्यांचे मिनी किट मिळाले आणि राष्ट्रीय सहकारी ऑर्गेनिक्स लिमिटेड (एनसीओएल) आणि त्रिपुरा राज्य सेंद्रिय शेती विकास संस्था यांच्यात करार झाला. अशा आठ उपक्रमांमुळे राज्यात सहकार्याला चालना मिळाली आहे. श्री शाह म्हणाले की, सध्या त्रिपुरामध्ये 3138 विविध प्रकारच्या सहकारी संस्था आहेत ज्यात दुग्धव्यवसाय, मत्स्यव्यवसाय, ग्राहक सहकारी संस्था, पशुधन आणि कुक्कुटपालन सहकारी संस्था इत्यादींचा समावेश

देशात आठ लाखांहून अधिक सहकारी संस्था आहेत ज्यांच्या माध्यमातून ३५ कोटींहून अधिक लोक सहकारी संस्थांशी जोडलेले आहेत. अमूल, इफको, कृभको आणि नाफेड सारख्या सहकारी संस्थांनी लोकांना सहकारी संस्थांशी जोडले आहे. याचा परिणाम असा झाला आहे की सध्या देशातील जवळजवळ सर्वच क्षेत्रांमध्ये सहकार्य अस्तित्वात आहे ज्यात बँकिंग, कृषी वित्तपुरवठा, वैद्यकीय सहाय्य आणि खतांचे वितरण यांचा समावेश आहे.

- श्री अमित शाह
केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

आहे.

त्रिपुराने 41 सहकारी उपक्रम राबविण्यात आघाडी घेतली आहे. शेतकऱ्यांना चांगल्या दर्जाचे बियाणे पुरवण्यासाठी, त्यांच्या सेंद्रिय उत्पादनांचे विपणन करण्यासाठी आणि ते जागतिक बाजारपेठेत नेण्यासाठी भारत सरकारने एनसीओएल, एनसीईएल आणि बीबीएसएसएल या तीन राष्ट्रीय स्तरावरील बहुउद्देशीय सहकारी संस्थांची स्थापना केली आहे. त्रिपुरातील 35 हून अधिक सहकारी संस्थांनी या संमित्यांच्या सदस्यत्वासाठी अर्ज केले आहेत.

त्रिपुरा हे पारंपारिकपणे 70 टक्क्यांहून अधिक सेंद्रिय उत्पादने उत्पादित करणारे राज्य आहे. श्री शाह यांनी त्रिपुरातील शेतकऱ्यांना सहकारी संस्थांद्वारे एनसीओएलशी हातमिळवणी करण्याचे आवाहन केले जेणेकरून त्यांची जमीन आणि उत्पादन प्रमाणित करता येईल. श्री शाह म्हणाले की, दोन-तीन वर्षात, एनसीओएल शेतकऱ्यांना त्यांच्या उत्पादनांसाठी किमान 30 टक्के जास्त भाव देईल. सेंद्रिय शेती ही अनेक समस्यांवर उपाय आहे; त्यामुळे शेतकऱ्यांची समृद्धी वाढते आणि भुजल पातळी उंच राहते. ते आपल्या जमिनीचे सौंदर्य वाढवते आणि त्यांचे संरक्षण करते.

ब्रू रियांग समुदायाचे राहणीमान सुधारण्यासाठी भारत सरकार विशेष उपक्रम राबवत आहे.

सहकार उदय टीम

आज त्रिपुरा पंतप्रधान श्री मोदी यांनी दौखवलेल्या विकासाच्या मार्गावर शांततेने पुढे जात आहे. येथे हिंसाचार संपला आहे आणि बंडखोर गटांसोबत तीन करार आणि ब्रू रियांग करार करून, केंद्र सरकारने राज्यात शांतता आणि विकासाचा मार्ग मोकळा केला आहे. या करारांच्या आधारे, 40 हजार लोकांच्या वस्तीसाठी महिलांसाठी सहकारी संस्थांसह गृहनिर्माण, शिक्षण, आरोग्य, शुद्ध पिण्याचे पाणी, शौचालये, वीज आणि रोजगाराची व्यवस्था करण्यात आली आहे. राज्यातील विकासकामांच्या नुकत्याच झालेल्या पायाभरणी सैमरभात केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी हे विचार मांडले. श्री शाह यांनी त्रिपुरातील धलाई येथे 668 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त किमतीच्या विकासकामांचा शभारंभ केला. राज्यात पायाभूत सुविधांच्या बांधकामासाठी भारत सरकारने 120 कोटी रुपये मंजूर केले आहेत. श्री शाह यांनी आगरतळा येथे सेंट्रल इंटेलिजेंस ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूट (सीडीटीआय) ची पायाभरणी केली, जी ईशान्य भारतातील अंतर्गत आणि राष्ट्रीय सुरक्षा मुद्द्यांवर उच्च दर्जाचे प्रशिक्षण आणि संशोधन सुविधा प्रदान करेल. संस्थेत एक सैमपित शैक्षणिक संशोधन केंद्र देखील असेल, जे दहशतवादविरोधी उपाययोजना, सीमा व्यवस्थापन, मानवी तस्करी, अमली पदार्थांची तस्करी, बेकायदेशीर स्थलांतर आणि शस्त्रास्त्रांची तस्करी यासारख्या प्रमुख सुरक्षा आव्हानांचा अभ्यास करण्यासाठी शैक्षणिक संस्थांच्या सहकार्याने काम करेल.

श्री अमित शाह ब्रू समुदायाच्या दाराशी जाऊन त्यांना भेटले

श्री शाह यांनी धलाई येथील हादुकलाऊ पारा ब्रू सेंट्रलमेट कॉलनी (ब्रू पारा) येथे ब्रू समुदायाच्या लोकांशी संवाद साधला आणि त्यांच्या घराना भेट दिली. ते म्हणाले की, श्री

मोदींच्या नेतृत्वाखाली केंद्र सरकारने 38 हजार ब्रू रियांग लोकांना वसवले आहे. ब्रू रियांग बंधू आणि भगिनी, जे जवळजवळ 25 वर्षांपासून अत्यंत गरीब परिस्थितीत राहते आहेत, त्यांना राहण्यासाठी मूलभूत सुविधा मिळत नव्हत्या. मोदी सरकारने ब्रू रियांग लोकांचे दुःख पाहिले, समजून घेतले आणि त्यांचे दुःख दूर केले. सरकारने सर्व ब्रू रियांग लोकांना भारतातील इतर नागरिकांसारखे सर्व अधिकार दिले. 1998 पासून हलाखीचे जीवन जगणाऱ्या ब्रू रियांग बंधू-भगिनींसाठी पंतप्रधानांनी केवळ

योजनाच आखली नाही तर 900 कोटी रुपये खर्चून 11 गावे वसवली. या गावांमध्ये वीज, रस्ते, पिण्याचे पाणी, कनेक्टिव्हिटी, सौर पथदिवे, स्वस्त धान्य दुकाने, अंगणवाडी शाळा आणि आरोग्य केंद्रे उपलब्ध आहेत. सरकारने ब्रू रियांग समुदायाच्या लोकांना भारतातील इतर नागरिकांसारखे सर्व अधिकार दिले आहेत. या लोकांची नावे मतदार यादीत समाविष्ट करण्यात आली आहेत आणि त्यांचे रेशनकार्ड आणि आरोग्य कार्ड बनवण्यात आले आहेत. या लोकांच्या आर्थिक समृद्धीसाठी सरकारने सहकारी संस्था स्थापन करून रोजगार उपलब्ध करून देण्याची व्यवस्थाही केली आहे. आता हे लोक 1200 चौरस फूट जागेचे मालक आहेत आणि त्यांची घरे सरकारच्या मदतीने बांधली गेली आहेत. सरकार या लोकांना २४ महिन्यांसाठी दरमहा 5000 रुपयांची मदत देखील देत आहे.

विकसित भारताचा संकल्प साध्य करण्यात देश गुंतलेला आहे: पंतप्रधान

जम्मू आणि काश्मीर, तेलंगणा आणि ओडिशामधील रेल्वे प्रकल्पांना गती मिळाली आहे: पंतप्रधान

सहकार उदय टीम

भारत रेल्वे मार्गाचे 100% विद्युतीकरण करण्याच्या जवळ पोहोचला आहे. रेल्वेचा सतत विस्तार केला जात आहे. सरकार चार निकषांवर भारतात रेल्वेच्या विकासाचा पाठपुरावा करत आहे. याअंतर्गत, सरकार रेल्वे पायाभूत सुविधांचे आधुनिकीकरण, रेल्वे प्रवाशांना आधुनिक सुविधा पुरवणे आणि देशाच्या कानाकोपऱ्यात रेल्वे कनेक्टिव्हिटी वाढवणे आणि रोजगार निर्मिती आणि रेल्वेद्वारे उद्योगांना मदत करणे यासारख्या उपक्रमांवर विशेष भर देत आहे. जम्मू रेल्वे विभागाच्या उद्घाटनासह विविध रेल्वे प्रकल्पांचे उद्घाटन करताना पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी हे विचार व्यक्त केले. त्यांनी पूर्व किनारपट्टी रेल्वेच्या रायगड रेल्वे विभाग इमारतीची पायाभरणी केली आणि व्हिडिओद्वारे तेलंगणामधील चारलापल्ली नवीन टर्मिनल स्टेशनचे उद्घाटनही केले. श्री मोदी म्हणाले की, जम्मू आणि काश्मीर, ओडिशा आणि तेलंगणामध्ये सुरू केलेले रेल्वे प्रकल्प हे देशाच्या उत्तर, पूर्व आणि दक्षिण भागात आधुनिक वाहतूक जोडणी प्रदान करण्यात एक मोठी उपलब्धी आहे. पठाणकोट ते जोगिंदर नगर पर्यंत 742.1 किलोमीटर लांबीच्या जम्मू रेल्वे विभागाच्या स्थापनेमुळे जम्मू आणि काश्मीर आणि आसपासच्या परिसरांना मोठा फायदा होईल. यामुळे लोकांच्या दीर्घकाळापासूनच्या आकांक्षा पूर्ण होतील आणि देशाच्या इतर भागांशी या उत्तरेकडील प्रदेशाची रेल्वे कनेक्टिव्हिटी सुधारेल. यामुळे खोऱ्यात रोजगाराच्या नवीन संधी निर्माण होतील, पायाभूत सुविधांचा विकास होईल, पर्यटनाला चालना मिळेल आणि प्रदेशाचा एकूण सामाजिक-आर्थिक विकास सुनिश्चित होईल.

- ▶ विकास प्रकल्पांमुळे पर्यटनाला चालना मिळेल, सामाजिक-आर्थिक विकासाला गती मिळेल
- ▶ मेड इन इंडियाला प्रोत्साहन देऊन रेल्वेमध्ये परिवर्तनात्मक सुधारणा केल्या जात आहेत.

देशातील वाहतूक जोडणीतील जलद प्रगतीचा उल्लेख करताना पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, २०२५ च्या सुरुवातीला भारताचे मेट्रो रेल्वे नेटवर्क 1000 किमी पेक्षा जास्त वाढेल. त्याच्या विकासाची गती आणखी वेगवान केली जात आहे. दिल्ली-एनसीआरमध्ये दिल्ली मेट्रो प्रकल्पांच्या शुभारंभ आणि नमो भारत ट्रेनच्या उद्घाटनाचा संदर्भ देत, श्री मोदी म्हणाले की, 'सबका विकास' या मंत्राने देश विकसित भारताकडे वाटचाल करत आहे. देशातील आधुनिक रेल्वे नेटवर्क अंतर्गत फ्रेट कॉरिडॉरसारख्या प्रकल्पांवरही काम वेगाने सुरू आहे. या विशेष कॉरिडॉरमुळे हाय स्पीड ट्रेनचे संचालन सोपे होईल. मेड इन इंडियाच्या प्रचारासह रेल्वेमध्ये परिवर्तनात्मक सुधारणा होत आहेत यावर श्री मोदी यांनी भर दिला. मेट्रो आणि

रेल्वेसाठी आधुनिक कोच विकसित केले जात आहेत. रेल्वे स्थानकांचा पुनर्विकास केला जात आहे आणि तेथे सौर पॅनेल देखील बसवले जात आहेत. या स्थानकांवर 'एक स्टेशन, एक उत्पादन' अशी दुकाने उघडली जात आहेत. या उपक्रमांमुळे रेल्वे क्षेत्रात लाखो नवीन रोजगाराच्या संधी निर्माण होत आहेत. पंतप्रधान म्हणाले की, गेल्या दहा वर्षांत लाखो तरुणांना रेल्वेमध्ये कायमस्वरूपी सरकारी नोकऱ्या मिळाल्या आहेत. नवीन रेल्वे कोच बनवणाऱ्या कारखान्यांमध्ये कच्च्या मालाच्या मागणीमुळे इतर क्षेत्रांमध्येही रोजगाराच्या अनेक संधी निर्माण झाल्या आहेत.

रेल्वेशी संबंधित विशेष कौशल्यांसाठी गति-शक्ती विद्यापीठ उघडले

पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, रेल्वेशी संबंधित विशेष कौशल्ये लक्षात घेऊन देशातील पहिले गति-शक्ती विद्यापीठ देखील स्थापन करण्यात आले आहे. रेल्वे नेटवर्कच्या विस्ताराबरोबरच, नवीन रेल्वे विभाग आणि मुख्यालये स्थापन केली जात आहेत. जम्मू-काश्मीर, हिमाचल प्रदेश, पंजाब आणि लेह-लडाख सारख्या भागांना याचा फायदा होत आहे. उधमपूर-श्रीनगर-बारामुल्ला रेल्वे मार्गामुळे, जम्मू आणि काश्मीर रेल्वे पायाभूत सुविधांमध्ये एक नवीन टप्पा गाठत आहे आणि देशभर त्याची चर्चा होत आहे. ते म्हणाले की, जगातील सर्वात उंच रेल्वे आर्च ब्रिज - चिनाब ब्रिजचे बांधकाम, या प्रदेशाला उर्वरित भारताशी जोडण्यात महत्वाची भूमिका बजावेल आणि लेह-लडाखच्या लोकांना मोठी सुविधा देईल. देशातील पहिला केबल-आधारित रेल्वे पूल, अंजी खाड पूल, देखील या प्रकल्पाचा एक भाग आहे. चिनाब पूल आणि अंजी पूल ही अभियांत्रिकी चमत्कारांची अतुलनीय उदाहरणे आहेत आणि या पुलांच्या बांधकामामुळे या प्रदेशात आर्थिक प्रगती आणि समृद्धी वाढत आहे.

पायाभूत सुविधांच्या बळकटीकरणामुळे विकास कामांचा वेग वाढेल.

पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, ओडिशामध्ये मुबलक नैसर्गिक संसाधने आणि विशाल किनारपट्टी आहे जी आंतरराष्ट्रीय व्यापारासाठी प्रचंड क्षमता देते. राज्यात 70,000 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त किमतीचे अनेक रेल्वे प्रकल्प प्रगतीपथावर आहेत. यासोबतच, सात गति शक्ती कार्गो टर्मिनल्स देखील स्थापन करण्यात आले आहेत, ज्यामुळे व्यापार आणि उद्योगाला चालना मिळत आहे. राज्यात रायगड रेल्वे विभागाची पायाभरणी करण्यात आली आहे, ज्यामुळे येथील रेल्वे पायाभूत सुविधा मजबूत होतील आणि विशेषतः आदिवासी समुदायांचा बालेकिल्ला असलेल्या दक्षिण ओडिशामध्ये पर्यटन, व्यवसाय आणि रोजगाराला चालना मिळेल. यामुळे ओडिशा, आंध्र प्रदेश आणि लगतच्या भागात कनेक्टिव्हिटी सुधारेल आणि या प्रदेशाच्या एकूण सामाजिक-आर्थिक विकासाला चालना मिळेल.

तेलंगणामधील चारलापल्ली नवीन टर्मिनल स्टेशनचे महत्व अधोरेखित करताना पंतप्रधान म्हणाले की, बाह्य रिंग रोडशी त्याची जोडणी प्रादेशिक विकासाला चालना देईल. स्टेशनवरील प्लॅटफॉर्म, लिफ्ट, एस्केलेटर, सौरऊर्जेवर

चालणारे प्लॅटफॉर्म इत्यादी आधुनिक सुविधांचा उल्लेख करताना, श्री मोदी म्हणाले की, शाश्वत पायाभूत सुविधा निर्माण करण्याच्या दिशेने हे एक पाऊल आहे. नवीन टर्मिनलमुळे सिक्ंदराबाद, हैदराबाद आणि काचेगुडा येथील विद्यमान स्थानकांवरील गर्दीचा ताण कमी होईल आणि लोकांसाठी प्रवास अधिक सोयीस्कर होईल. ते म्हणाले की, असे प्रकल्प जीवन सोपे करण्यासाठी, देशाच्या व्यापक पायाभूत सुविधांच्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी आणि व्यवसाय सुलभता वाढवण्यासाठी अत्यंत महत्वाचे आहेत. श्री मोदी म्हणाले की, भारत सध्या एक्सप्रेसवे, जलमार्ग आणि मेट्रो नेटवर्कसह मोठ्या प्रमाणात पायाभूत सुविधांचा विस्तार करत आहे. देशातील विमानतळांची संख्या 2014 मध्ये 74 होती ती आता 150 पेक्षा जास्त झाली आहे. त्याच वेळी, देशभरातील मेट्रो सेवा पाच शहरांपासून 21 शहरांपर्यंत विस्तारल्या आहेत. देशाच्या विकासासाठी आणि राष्ट्र उभारणीसाठी सरकारच्या वचनबद्धतेचा पुनरुच्चार करताना, श्री मोदी म्हणाले की हे प्रकल्प विकसित भारताच्या दिशेने सर्वसमावेशक भविष्यातील योजनेचा भाग आहेत.

राज्यघटनेला 75 वर्षे पूर्ण झाल्यानिमित्त श्री अमित शाह यांनी संसदेत भाषण केले.

भारतीय संविधान हे उदारमतवादी आणि जगातील सर्व संविधानांमध्ये अद्वितीय आहे.

सहकार उदय टीम

भारतीयांचा देशाच्या संविधानावर दृढ विश्वास आहे. जगातील सर्व संविधानांमध्ये त्याच्या निर्मितीची प्रक्रिया अद्वितीय आहे. आपल्याकडे जगातील सर्वात तपशीलवार आणि लिखित संविधान आहे आणि ते संविधान सभेत होणाऱ्या चर्चेच्या आपल्या पारंपारिक वैशिष्ट्यांसह तयार केले गेले आहे. भारतीय संविधानाच्या 75 वर्षे पूर्ण झाल्यानिमित्त संसदेच्या हिवाळी अधिवेशनात झालेल्या चर्चेदरम्यान केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी ही वस्तुस्थिती मांडली. श्री शाह म्हणाले की, संविधानाच्या मूलभूत भावनेमुळे देशात लोकशाहीची मुळे सतत खोलवर रुजली आहेत. संविधान सभेत 22 धर्म, जाती आणि समुदायांचे 299 सदस्य होते. संविधान सभेत सर्व संस्थाने आणि राज्यांचे प्रतिनिधित्व होते. अशाप्रकारे, समावेशक प्रतिनिधित्वासह भारताचे भविष्य ठरवण्यासाठी संविधान निर्मितीची प्रक्रिया पुढे सरकली. सविस्तर चर्चेद्वारे,

- खोल लोकशाही परंपरा आणि प्रक्रियेने बनलेले भारतीय संविधान जगातील कोणत्याही संविधानापेक्षा अधिक उदारमतवादी आहे.
- सरकारने कायद्यांमध्ये व्यापक सुधारणा केल्या, 1500 जुने कायदे रद्द केले.

भारताच्या परंपरांचा समावेश करून देश चालवण्यासाठी आणि तो पुढे नेण्यासाठी नियम आणि ठराव आकार देण्यात आले. श्री शाह म्हणाले की, जगात क्वचितच असे कोणतेही संविधान असेल ज्याचा मसुदा जनतेला अभिप्रायासाठी देण्यात आला असेल. इतक्या खोल लोकशाही परंपरा आणि प्रक्रियेतून तयार झालेले भारतीय संविधान 295 कलमे, 22 भाग आणि 12 परिशिष्टांमध्ये विणलेले आहे. आपले संविधान जगातील कोणत्याही संविधानापेक्षा अधिक उदारमतवादी आहे. संविधान सभेत डॉ. राजेंद्र प्रसाद, डॉ. बी.आर. आंबेडकर, सरदार पटेल, जवाहरलाल नेहरू, श्री काटजू के.टी. शाह, अय्यंगार, मौलाना आझाद, श्यामा प्रसाद मुखर्जी, डॉ. राधाकृष्णन आणि के.एम. मुन्शी यांसारख्या विद्वानांनी

संविधानावर चर्चा केली आणि त्याची रचना केली. समृद्ध आणि पूर्ण झाले आहे. देशवासियांना याचा अभिमान आहे.

सर्व भीती दूर करून लोकशाही मजबूत केली

श्री अमित शाह म्हणाले की, स्वातंत्र्यासाठी दीर्घ संघर्षानंतर जेव्हा भारत स्वतंत्र झाला, तेव्हा जगातील अनेक देशांना असे वाटले की भारताचे तुकडे होतील आणि तो कधीही आर्थिकदृष्ट्या स्वावलंबी होऊ शकणार नाही. परंतु, सरदार पटेलंच्या अथक प्रयत्नांमुळे भारत एकजूट झाला आणि जगासमोर खंबीरपणे उभा राहिला. ते म्हणाले की, गेल्या 75 वर्षांत, अनेक शेजारील देशांमध्ये लोकशाहीचा अनेक

वेळा पराभव झाला आहे, परंतु भारतातील लोकशाहीची मुळे खोलवर रुजली आहेत आणि कोणत्याही रक्तपाताशिवाय अनेक मोठे बदल झाले आहेत. हा आपल्या सर्वांसाठी अभिमानाचा आणि संकल्पाचा क्षण आहे. जगातील पाचवी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था बनून भारत अभिमानाने उभा आहे. इतकेच नाही तर वर्षानुवर्षे आपल्यावर राज्य करणारे ब्रिटन देखील आज आपल्या मागे उभे आहे.

गेल्या 10 वर्षांत विकास आणि सार्वजनिक कल्याणावर भर

श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली सरकारने 10 वर्षांत 9.6 कोटी गरीब महिलांना उज्ज्वला गॅस कनेक्शन दिले. देशातील 12 कोटी घरांमध्ये शौचालये बांधण्यात आली आणि 12.65 कोटी घरांना शुद्ध पिण्याचे पाणी पुरवण्यात आले. याशिवाय, स्वातंत्र्याच्या इतक्या वर्षांनंतरही विजेपासून वंचित असलेल्या 18 हजार गावांमध्ये वीज पोहोचली. या वर्षात, सरकारने 14.5 कोटी शेतकऱ्यांच्या खात्यात डीबीटीद्वारे 2.40 लाख कोटी रुपये हस्तांतरित केले. सरकारने 36 कोटी नागरिकांसाठी आयुष्मान कार्ड बनवले आहेत, ज्यामुळे आतापर्यंत 8.19 कोटी लोकांसाठी मोफत उपचार शक्य झाले आहेत. श्री शाह म्हणाले की, मोदी सरकार आता कोणत्याही उत्पन्न गटातील 70 वर्षांपेक्षा जास्त वयाच्या व्यक्तीला 5 लाख रुपयांपर्यंत मोफत उपचार देत आहे. ते म्हणाले की, सरकारने देशातील 80 कोटी लोकांना 'एक राष्ट्र एक रेशन कार्ड' दिले आहे आणि या सर्व लोकांना पाच किलो धान्य मोफत मिळत आहे. एक कोटी रस्त्यावरील विक्रेत्यांना 11 हजार कोटी रुपये देण्यात आले आहेत. भारत सरकारने ग्रामीण भागातील दोन कोटी महिलांना लखपती दीदी बनवले आहे. पंतप्रधान विश्वकर्मा योजनेअंतर्गत, सरकार कारागिरांना आर्थिक मदतीसह तांत्रिक प्रशिक्षण देत आहे.

देश आणि समाजाच्या व्यापक हितासाठी संविधान दुरुस्ती करण्यात आली.

श्री अमित शाह म्हणाले की, आपले संविधान कधीही अपरिवर्तनीय मानले गेले नाही. काळानुरूप कायद्यात बदल करण्यावर भर देत ते म्हणाले की, संविधानाच्या कलम 368 मध्ये घटनादुरुस्तीसाठी तरतुदी करण्यात

गुलामगिरीच्या प्रतीकांपासून मुक्तता आणि भारतीय वारशाचे महत्त्व

श्री शाह म्हणाले की, पंतप्रधान मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली सरकार विकसित भारताचे ध्येय साध्य करण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहे. भारतीय वारसा स्वीकारून आणि गुलामगिरीच्या प्रतीकांपासून मुक्तता मिळवून भारताला जगात आघाडीवर नेण्यासाठी सरकार प्रयत्नशील आहे. जेव्हा श्री. मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकार सत्तेवर आले, तेव्हा डॉ. भीमराव आंबेडकर यांचे जन्मस्थान असलेल्या मऊ येथे एक स्मारक बांधण्यात आले आणि त्याचा वाढदिवस, 14 एप्रिल हा राष्ट्रीय सदभावना दिन म्हणून घोषित करण्यात आला. यासोबतच, सरकारने राजपथाचे नाव बदलून कार्तव्य पथ असे केले आणि इंडिया गेटवरील राजा जॉर्ज पाचव्याच्या पुतळ्याऐवजी सुभाषचंद्र बोसचा पुतळा बसवला. ब्रिटिशांनी दिलेल्या नौदलाच्या चिन्हाऐवजी सरकारने वीर छत्रपती शिवाजी महाराजांचे नाव नौदलाचे चिन्ह केले. सरकारने भगवान बिरसा मुंडा यांची 150 वी जयंती आदिवासी अभिमान वर्ष म्हणून साजरी केली, राष्ट्रीय युद्ध स्मारक बांधले आणि अमर जवान ज्योती कार्यन्वित केली. श्री मोदींच्या नेतृत्वाखाली, सरकारने एक नवीन संसद निर्माण केली आणि त्यात औपचारिकपणे सेंगोलची स्थापना केली. जगभरातून भारतातून चोरीला गेलेल्या 345 शिल्पे आणि कलाकृती परत आणण्यात आल्या आहेत. अंदमान निकोबार बेटांना शहीद आणि स्वराज बेटे असे नाव देण्यात आले आहे. सरकारने राजधानीतील लुटियन्स परिसरातील रेसकोर्स रोडचे नाव बदलून लोक कल्याण मार्ग आणि डलहौसी रोड असे दारा शिकोह यांच्या नावावर ठेवले आहे. यासोबतच, नवीन शिक्षण धोरणात मातृभाषेतून प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे करण्यात आले आहे.

आल्या आहेत. श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारने देश आणि समाजाच्या व्यापक हितासाठी कायदा करण्यासाठी या संवैधानिक तरतुदीचा नेहमीच सकारात्मक वापर केला आहे. देशाच्या अर्थव्यवस्थेत कर प्रणालीत एकसमानता आणण्यासाठी जीएसटी लागू करण्यासाठी सरकारने 1 जुलै 2017 रोजी 101 वी घटनादुरुस्ती म्हणून ओळखली जाणारी पहिली दुरुस्ती केली. यामध्ये, जीएसटीसोबतच, सरकारने राज्यांना विकास दरानुसार भरपाईची हमी देखील दिली. या दुरुस्तीमुळे देशाची अर्थव्यवस्था मजबूत झाली. सरकारने मागासवर्गीयांच्या संदर्भात 102 वी घटनादुरुस्ती केली आणि 'राष्ट्रीय मागासवर्गीय आयोगाला' संवैधानिक दर्जा दिला. त्याचप्रमाणे, सरकारने 12 जानेवारी 2017 रोजी तिसरी सुधारणा करून कोणत्याही प्रकारच्या आरक्षणाचा लाभ न मिळालेल्या सर्वसाधारण वर्गातील गरीब लोकांच्या मुलांना 10 टक्के आरक्षण दिले. श्री शाह म्हणाले की, 10 ऑगस्ट 2021 रोजी आणलेल्या 105

व्या घटनादुरुस्तीद्वारे, भारत सरकारने राज्य सरकारांना मागासलेपणाचा निर्णय घेण्याचा अधिकार दिला. ते म्हणाले की, पूर्वी ओबीसींची ओळख पटवण्याचा अधिकार फक्त केंद्र सरकारकडे होता. 28 डिसेंबर 2023 रोजी नारी शक्ती वंदन कायद्याच्या स्वरूपात 106 वी घटनादुरुस्ती आणून सरकारने महिलांना 33 टक्के आरक्षण दिले. यामुळे संसदेच्या दोन्ही सभागृहात 33 टक्के महिला सत्ता मिळवून संविधान निर्मात्यांचे स्वप्न पूर्ण होईल. मोदी सरकारने तिहेरी तलाक संपवण्यासाठी कायदा आणून मुस्लिम माता आणि बहिणींना त्यांचा आदर आणि अधिकार दिले आहेत. त्यांनी सांगितले की सरकारने कलम 370 आणि 35अ रद्द केले. देशात तीन नवीन फौजदारी कायदे लागू करण्यात आले आहेत ज्याद्वारे 160 वर्षांपूर्वी ब्रिटिशांनी बनवलेल्या फौजदारी कायद्यांमध्ये बदल करून संपूर्ण फौजदारी न्याय प्रक्रियेचे भारतीयीकरण करण्यात आले आहे. सरकारने एकूण 1500 हून अधिक जुने कायदे रद्द केले आहेत.

मोदी सरकारने 10 वर्षात 68 हजार कोटी रुपयांनी दिल्लीत पायाभूत सुविधा विकसित केल्या

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली 2014 मध्ये सरकार स्थापन झाल्यानंतर, देशाच्या शहरी विकासासाठी दूरगामी धोरणात्मक उपक्रम हाती घेण्यात आले. सरकारने भारतीय शहरांमध्ये जागतिक दर्जाच्या सुविधा पुरवण्यावर भर दिला आणि शहरी विकास धोरणात त्याचा एक महत्वाचा घटक म्हणून समावेश केला. श्री मोदींच्या नेतृत्वाखाली, चांगले दळणवळण आणि रस्ते जोडणी हे विकास धोरणाचा भाग बनवण्यात आले. नवी दिल्ली महानगरपालिका (एनडीएमसी) द्वारे बांधण्यात आलेल्या नवीन कामगार महिला वसतिगृह ब्लॉक 'सुषमा भवन' च्या उद्घाटनप्रसंगी केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी ही वस्तुस्थिती व्यक्त केली. सुमारे 500 काम करणाऱ्या महिलांना सुरक्षित निवासस्थान प्रदान करणारी ही इमारत सरकारच्या 'शहरी विकास' उपक्रमाच्या दृष्टीने महत्वाची आहे. या इमारतीचे नाव अशा राजकारण्याशी जोडले जात आहे जे भारतातील महिला सक्षमीकरण, जागरूकता आणि संघर्षासाठी नेहमीच प्रेरणास्त्रोत राहिले आहेत. सुषमार्जींनी संपूर्ण देशात महिला सक्षमीकरणाबद्दल जागरूकता निर्माण केली आणि भारताच्या परराष्ट्र मंत्री म्हणून त्यांनी देशातील लोकांच्या समस्या समजून घेणाऱ्या राजकारण्याचे जिवंत उदाहरण सादर केले.

शाह म्हणाले की, पूर्वी कोणत्याही धोरणात शहरांभोवती असलेल्या गावांचा समावेश नव्हता, परंतु मोदींनी शहरी विकास धोरणात त्याचा समावेश केला. गेल्या 10 वर्षात शहरांचे चित्र बदलले आहे. सरकारने शहरी विकास धोरणात ई-गव्हर्नन्सला प्राधान्य दिले आहे आणि निवडक 100 शहरे स्मार्ट शहरे म्हणून विकसित करण्याच्या दिशेने ठोस काम केले आहे. यामुळे शहरांचा विकास झाला आहे आणि भविष्यासाठी एक दृष्टीकोन

➤ भारत सरकारने शहरी विकास धोरणात ई-गव्हर्नन्सला प्राधान्य दिले.

➤ शहरी कचरा व्यवस्थापन धोरण, हरित ऊर्जा आणि सौर छतावरील प्रकल्प यासारखे उपक्रम हाती घेण्यात आले.

ठेवून योजना राबविण्यातही यश मिळाले आहे. भारत सरकारने अमृत योजना, 1000 किमीपेक्षा जास्त मेट्रो नेटवर्कचा विस्तार, इलेक्ट्रिक वाहन उपक्रम आणि पर्यावरणपूरक सौर ऊर्जेसाठी पंतप्रधान-सूर्यघर योजना सुरू केल्याचेही त्यांनी सांगितले. शहरांची स्वच्छता आणि पर्यावरण संरक्षणावर विशेष भर देऊन, शहरी कचरा व्यवस्थापन धोरण, हरित ऊर्जा आणि सौर छतावरील प्रकल्प यासारखे अनेक उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत.

दिल्लीच्या विकासासाठी भारत सरकारने गेल्या 10 वर्षात 68 हजार कोटी रुपयांच्या पायाभूत सुविधा विकसित केल्या आहेत. दिल्लीतील रस्त्यांसाठी सरकारने 41 हजार कोटी रुपये, रेल्वेसाठी 1 हजार कोटी रुपये आणि विमानतळ आणि आसपासच्या सेवा मजबूत करण्यासाठी 12 हजार कोटी रुपये खर्च केले आहेत. आता 8 हजार कोटी रुपये खर्चून बांधलेल्या दिल्ली-मेरठ एक्सप्रेसवेद्वारे 45 मिनिटांत दिल्लीहून मेरठला पोहोचता येते. दिल्ली ते मुंबई हा 24 तासांचा प्रवास 12 तासांत पूर्ण करण्यासाठी हाय-स्पीड कॉरिडोर बांधला

जात आहे. 7500 कोटी रुपये खर्चाचा द्वारका एक्सप्रेसवे, 11 हजार कोटी रुपये खर्चाचा ईस्टर्न पेरिफेरल एक्सप्रेसवे, 7715 कोटी रुपये खर्चाचा अर्बन एक्सटेंशन रोड, 920 कोटी रुपये खर्चाचा प्रगती मैदान इंटिग्रेटेड ट्रान्झिट कॉरिडोर आणि 30 हजार कोटी रुपयांचा दिल्ली-मेरठ आरआरटीएस रेल्वे कॉरिडोर रु. दिल्लीतील भारत मंडपम येथे 7000 आसनांचे कन्व्हेन्शन सेंटर आणि 3000 आसनांचे ऑफीसिएटर बांधण्यात आले आहे, यशोभूमी कन्व्हेन्शन सेंटर 5400 कोटी रुपये खर्चून बांधण्यात आले आहे, द्वारका गोल्फ कोर्स 250 कोटी रुपये खर्चून बांधण्यात आला आहे आणि द्वारका क्रीडा संकुल 92 कोटी रुपये खर्चून बांधण्यात आले आहे. पीएम-उदय योजनेअंतर्गत, 1731 वसाहती नियमित करण्याची प्रक्रिया सुरू करून 40 लाख गरीब लोकांना मालकी हक्क देण्याची योजना आखण्यात आली आहे. झोपडपट्टीवासीयांना सदनिका देण्याच्या योजनेव्यतिरिक्त, प्रधानमंत्री आवास योजना शहरी अंतर्गत 29 हजार घरे बांधण्यात आली आणि अंदाजे 354 कोटी रुपये खर्चून 3000 ईडब्ल्यूएस सदनिका बांधण्यात आल्या.

जागतिक आव्हानांवर सहकार्य हाच एकमेव उपाय आहे: ग्वार्को

सहकार उदय टीम

सहकार्यातून चांगले भविष्य घडवता येते. सर्वांसाठी जीवन सोपे करणारी मानवी मूल्यांवर आधारित परिसंस्था निर्माण करण्यात सहकारी संस्था महत्वाची भूमिका बजावतील. जागतिक सहकारी नेते सामाजिक, आर्थिक आणि सांस्कृतिक मूल्यांचे रक्षण करण्यासाठी वचनेबद्ध आहेत. संयुक्त राष्ट्रांनी 2025 हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष म्हणून घोषित केले आहे, ज्याची सुरुवात भारतापासून झाली आहे. आयसीए आंतरराष्ट्रीय सहकारी परिषदेत सहकार वर्षाची औपचारिक सुरुवात करण्यात आली. या काळात, आयसीएचे अध्यक्ष एरियल ग्वार्को यांनी सहकार वर्षाशी संबंधित विविध विषयांवर भाषण दिले. ज्यामध्ये जगभरातील प्रमुख देशांचा सक्रिय सहभाग असेल.

आयसीए अध्यक्षांनी भारतात सहकारी परिषदेचे यशस्वी आयोजन केल्याबद्दल पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी आणि देशाचे पहिले सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांचे कौतुक केले. ग्वार्को म्हणाले की, 2021 पासून, सहकार मंत्रालय भारतात कार्यरत आहे, ज्यावर सरकारचे लक्ष आहे. सहकारी संस्था. हे देशाच्या या प्रतिबद्धतेचे प्रतिबिंब आहे. यापूर्वी 2012 हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष म्हणून घोषित करण्यात आले होते. 13 वर्षांनंतर, पुन्हा एकदा 2025 हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष म्हणून घोषित करण्यात आले आहे जेणेकरून सहकाराची तत्वे जगभरात पसरतील. जागतिक सहकारी परिषदेत उपस्थित असलेल्या 1,300 जागतिक सहकारी प्रतिनिधींनी संयुक्त राष्ट्रांनी आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षासाठी निश्चित केलेल्या एसडीजी किंवा शाश्वत विकास उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी आपला पाठिंबा देण्याचे वचन दिले आहे. सहकार्याद्वारे मानवी मूल्यांचे रक्षण करता येते आणि जागतिक आव्हानांना तोंड देता येते यावर ग्वार्को यांनी सहमती दर्शवली. आम्हाला आमच्या येणाऱ्या

पिढ्यांसाठी असे भविष्य घडवायचे आहे जिथे त्यांना मुबलक नैसर्गिक संसाधने उपलब्ध असतील आणि आजच्या पिढीला उपलब्ध असलेल्या चांगल्या परिसंस्थेसारखी एक चांगली परिसंस्था असेल. नैसर्गिक संसाधनांवर प्रत्येकाचा अधिकार आहे आणि कोणत्याही एका पिढीने त्यांचा अशा प्रकारे वापर करू नये की भविष्यासाठी कोणतीही संसाधने शिल्लक राहणार नाहीत. सहकार्याद्वारे सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक एकात्मता वाढविण्यासाठी आयसीए वचनेबद्ध आहे. सहकार्याद्वारे एक चांगले जग निर्माण करता येते. या टॅगलाइनसह, अशा उपक्रमांना वर्षभर प्रोत्साहन दिले जाईल, ज्यामुळे सहकारी चळवळ मजबूत होईल, ज्यामध्ये देशाच्या सीमांवर कोणतेही बंधन राहणार नाही आणि प्रत्येकजण त्यात सक्रियपणे सहभागी होईल.

आंतरराष्ट्रीय सहकारी संस्थांसोबत भागीदारी

आंतरराष्ट्रीय सहकारी वर्षाची उद्दिष्टे यशस्वी करण्यात आंतरराष्ट्रीय सहकारी संस्था महत्वाची भूमिका बजावतील. एरियल ग्वार्को म्हणाले की, आम्ही संयुक्त राष्ट्रांशी संलग्न असलेल्या आंतरराष्ट्रीय सहकारी संस्था जसे की अन्न आणि कृषी संघटना, आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटना, संयुक्त राष्ट्र आर्थिक आणि सामाजिक कल्याण विभाग (यूएनडीसा) इत्यादींच्या सहकार्याने सहकार्याच्या नवीन क्षेत्रांना प्रोत्साहन देण्यास प्राधान्य देऊ. सहकारी संस्थेच्या सदस्यांची संख्या वाढवण्यासाठी सतत काम करणाऱ्या आयसीएशी संलग्न समित्यांचाही

➔ 13 वर्षांनंतर आंतरराष्ट्रीय सहकारी वर्षाचे आयोजन

➔ सहकार्य वर्ष मानवी मूल्यांचे रक्षण, सांस्कृतिक देवाणघेवाण आणि येणाऱ्या पिढ्यांसाठी एक चांगला समाज निर्माण करण्यासाठी समर्पित आहे.

समावेश केला जाईल. हे माहित असले पाहिजे की भारताची उरंगल श्रमिक सहकारी संस्था ही आयसीएशी संलग्न एक सक्रिय सहकारी संस्था आहे. यासोबतच, कृषी क्षेत्रात काम करणारी इसाफ सहकारी संस्था देखील दीर्घकाळापासून आयसीएशी संबंधित आहे.

ब्राझील सीओपी-30 हे मुख्य आकर्षण असेल

आंतरराष्ट्रीय सहकार्य वर्षात, अनेक देशांमध्ये अनेक कार्यक्रम आयोजित केले जातील, या क्रमाने ब्राझीलमध्ये सीओपी-30, 10 फेब्रुवारी रोजी न्यू यॉर्कमध्ये 63 व्या यूएन सामाजिक विकास आयोग इत्यादी विविध उपक्रमांचे आयोजन केले जाईल. ब्राझील सीओपी 30 चे आयोजन हवामान बदलाच्या आव्हानांवर आणि या आव्हानांचे निराकरण करण्यात सहकारी संस्थांची भूमिका यावर विशेष लक्ष केंद्रित करून केले जाईल. सहकारातील संवाद इत्यादी विषयांवर आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रे देखील आयोजित केली जातील. त्याच क्रमाने, युरोपियन कमिशन आयएलओ आणि अन्न सहकारी संस्थांच्या भागीदारीत दोहा येथे अर्थव्यवस्था परिषद आयोजित करेल. आंतरराष्ट्रीय सहकारी परिषदांच्या माध्यमातून देशांमधील सहकारी भागीदारी मजबूत केली जाईल. या संदर्भात, एरियल ग्वार्को यांचे सहकारी संस्थांवरील दुसरे पुस्तक, कोऑपरेटिव्ह इन अॅक्शन, प्रकाशित झाले आहे.

भाज्यांच्या पुरवठा साखळीत एफपीओ एक मजबूत दुवा बनतात

सौरभ पांडे आणि शुभम मिश्रा

शेतकरी उत्पादक संघटनांद्वारे ग्रामीण भागात भाज्यांची पुरवठा साखळी सुधारत आहे. पूर्वी भाज्यांचे उत्पादन मोठ्या प्रमाणात अशा ठिकाणी केले जात असे जिथे त्या मोठ्या संख्येने ग्राहकांना सहज उपलब्ध होऊ शकत होत्या. परंतु सहकार्याद्वारे, शेतकरी उत्पादने संघटना आणि कृषी स्टार्टअप्सनी ही समस्या सोडवली आहे. भाजीपाला पुरवठा साखळीत एफपीओ एक मजबूत दुवा म्हणून उदयास आले आहेत, जे बाजाराच्या गरजेनुसार सामूहिक जतन आणि विपणनासाठी भाज्यांचा पुरवठा करतात. सामान्य माणसाच्या जेवणाच्या ताटात भाज्या जितक्या उपयुक्त असतात तितक्याच त्यांच्या पुरवठा साखळीत सुधारणा होणे महत्वाचे आहे. पूर्वी, भाज्यांच्या पुरवठा साखळीत अनेक अडचणी होत्या, परंतु चांगल्या आणि प्रभावी प्रयत्नांमुळे ती आता खूपच सुरळीत झाली आहे. भाजीपाला पुरवठा साखळीतील प्रमुख समस्या म्हणजे किमतीतील अस्थिरता, मागणी-पुरवठा असंतुलन, उत्पादनांचे नाशवंत स्वरूप, वाहतूक आणि साठवणुकीसाठी कमकुवत पायाभूत सुविधा, कापणीनंतरचे नुकसान आणि मध्यस्थांची लांबलचक साखळी. या प्रमुख समस्या योग्य उपाय आणि योजनांद्वारे समजून घेण्यात आल्या आणि समस्यांवर मात करण्यासाठी चांगल्या रणनीती बनवण्यात आल्या आणि त्या जमिनीवर अंमलात आणण्यात आल्या. आयसीएमआरच्या अहवालानुसार, प्रौढ व्यक्तीसाठी दररोज 2000 कॅलरीज (केसीएएल) च्या शिफारस केलेल्या आहारात, अन्न प्लेटमध्ये सुमारे 250 ग्रॅम धान्य, 400 ग्रॅम भाज्या, 100 ग्रॅम फळे, 85 ग्रॅम डाळी,

अंडी यांचा समावेश असावा. आणि मांसाहारी पदार्थ, 35 ग्रॅम काजू आणि बिया आणि 27 ग्रॅम चरबी आणि तेल असावे. यावरून मानवी पोषणासाठी भाज्यांचे महत्त्व स्पष्टपणे समजते.

सहकारी संस्था आणि एफपीओवरील अवलंबित्व

कृषी क्षेत्रातील प्रमुख सहकारी संस्था जसे की इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड (इफको), कृषक भारती कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड (कृभको), तसेच अमूल इत्यादी दुग्धव्यवसाय क्षेत्रातील प्रमुख सहकारी संस्थांव्यतिरिक्त, देशातील प्रमुख सहकारी संस्थांमध्ये गणल्या जातात. सहकारी क्षेत्र. भारतातील सहकारी रचनेनुसार, राज्य पातळीवर मोठ्या संख्येने सहकारी संस्थांची स्थापना जसे की शहरी सहकारी बँक, ग्रामीण पातळीवर प्राथमिक कृषी सहकारी संस्था (एनसीयूआई), मत्स्यपालन सहकारी संस्था इत्यादी

ग्रामीण भागातही उपजीविका सुधारण्यास हातभार लावतात. शहरी भाग म्हणून. करत आहे. फलोत्पादन क्षेत्रात (विशेषतः कापणीनंतर) कौशल्ये प्रदान करून विद्यमान बेरोजगारीची समस्या सोडवण्याची सहकारी संस्थांमध्ये प्रचंड क्षमता आहे. सहकारी संस्थांचे उद्दिष्ट कमिशन एजंटसना काढून टाकणे नाही तर सामुदायिक मार्गदर्शक तत्वे निश्चित करून आणि शेतकऱ्यांना विक्रीचा पर्यायी मार्ग प्रदान करून त्यांच्या स्वतःच्या उपक्रमांद्वारे परिसंस्थेच्या क्रियाकलापांचे नियमन करणे आहे. सहकारी संस्थांमध्ये संस्थेमध्ये विश्वासाचा एक मजबूत घटक असतो जो यशस्वीरित्या संस्था चालविण्यासाठी आवश्यक असलेल्या सर्वोच्च सामाजिक मूल्यांपैकी एक आहे. शेतकऱ्यांना कर्ज आणि इनपुट प्रदान करून तसेच विपणन आणि वितरण नेटवर्कद्वारे सहकारी संस्था फलोत्पादन क्षेत्रात महत्वाची भूमिका बजावतात.

त्याच क्रमाने, राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ (एनसीडीसी) ही एनसीयूआय अंतर्गत काम करणारी देशातील एक प्रमुख संस्था आहे, ज्याचे उद्दिष्ट कृषी आणि संबंधित क्षेत्रातील सहकारी संस्थांद्वारे कापणीनंतरच्या क्रियाकलापांना प्रोत्साहन देणे, विकसित करणे आणि वित्तपुरवठा करणे आहे. पोषण मिळवणे. सहकार क्षेत्राला चालना देण्यासाठी आणि सहकाराचा एक मजबूत आधारस्तंभ निर्माण करण्यासाठी, पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या मार्गदर्शनाखाली सहकार मंत्रालयाची स्थापना करण्यात आली, त्यानंतर सहकारी संस्थांचे संचालन आणि प्रशासन, निष्पक्ष प्रक्रियांच्या अंमलबजावणीसाठी एक स्वतंत्र चौकट तयार करण्यात आली. देशातील सहकारी चळवळ बळकट केली.

'सहकार्यातून समृद्धी' हे ब्रीदवाक्य सरकारची सहकार्याप्रती असलेली वचनबद्धता दर्शवते. सहकार मंत्रालयाने तळागाळातील सहकारी संस्थांना बळकटी देण्यासाठी अनेक सकारात्मक प्रयत्न केले. पॅक्सएस व्यावसायिक क्रियाकलापांशी जोडले गेले आणि बहु-राज्य सहकारी संस्थांची व्याप्ती देखील वाढविण्यात आली. या संदर्भात, शेतकरी उत्पादक संघटना (एफपीओ) कृषी क्षेत्रात बदल घडवून आणण्यात आघाडीची भूमिका बजावत आहेत. एफपीओ लहान आणि सीमांत शेतकऱ्यांना एक व्यापक बाजारपेठ प्रदान करत आहेत, ज्यामुळे लहान शेतकऱ्यांना देखील एक व्यापक बाजारपेठ मिळत आहे आणि लहान शेतकऱ्यांचे जीवनमान देखील सुधारत आहे, बाजार पुरवठा साखळी सुधारण्यात एफपीओ आघाडीवर आहेत, ज्यामुळे शेतकरी एक व्यापक बाजारपेठ मिळवणे. सहकाराच्या माध्यमातून सामूहिक प्रयत्नांमुळे केवळ शेतकऱ्यांचे वैयक्तिक जीवन सुधारत नाही तर त्यांना एक संघटना म्हणून प्रोत्साहन मिळत आहे, ज्यामुळे केवळ शेतकऱ्यांसाठीच नव्हे तर भारतीय कृषी व्यवस्थेतही व्यापक प्रगती शक्य होते.

भाजीपाला पुरवठा साखळी आणि त्याची व्यवहार्यता

भाज्यांच्या पुरवठा साखळीमध्ये उत्पादन, वितरण, शेतातून बाजारात भाज्यांची वाहतूक आणि नंतर ग्राहकांनी भाज्या खरेदी करणे अशा विविध क्रियाकलापांचा समावेश असतो. त्यामध्ये उत्पादन, प्रक्रिया, साठवणूक, वाहतूक आणि वितरण यासारख्या टप्प्यांचा देखील समावेश आहे. शिवाय, शेतापासून ते फाट्यापर्यंतच्या प्रवासात, असे अनेक टप्पे येतात जिथे उत्पादन पुरवठा साखळी अनेक वेळा विस्कळीत होते. गेल्या काही वर्षांत मागणी आणि पुरवठा साखळीतील समन्वयाच्या अभावामुळे भाज्यांच्या किमती लक्षणीयरीत्या वाढत आहेत. 2022 मध्ये झालेल्या नॅबकोन्स च्या अभ्यासानुसार, विविध भाज्यांचे कापणी, पॅकेजिंग, वाहतूक, साठवणूक आणि विपणन यामुळे होणारे एकूण नुकसान 4.9 ते 11.6 टक्क्यांपर्यंत होते. अशा नुकसानीमुळे विक्री आणि वापरासाठी भाज्यांच्या पुरवठ्यावर आणि उपलब्धतेवर आणखी दबाव येतो. टोमॅटो, कांदे आणि बटाटे हे भारतातील सर्वात जास्त सेवन केले जाणारे भाज्या आहेत आणि ग्राहक किंमत निर्देशांक भाजीपाला श्रेणीत त्यांचा वाटा एक तृतीयांशपेक्षा जास्त आहे. म्हणून, त्यांच्या किमतींमध्ये कोणताही तीव्र बदल भाज्यांच्या महागाई दरावर परिणाम करतो.

उदाहरणार्थ, आर्थिक वर्ष 2020-23 मध्ये, भाज्यांचा महागाई दर गेल्या चार आर्थिक वर्षांमध्ये शून्यावरून 5.7 टक्क्यांपर्यंत वाढला, ज्यामुळे टोमॅटो, कांदे आणि बटाटे यांच्या महागाई दरात 9.1 टक्क्यांची तीव्र वाढ झाली. या तिन्ही उत्पादनांच्या किमतींमध्ये चढ-उतार होत असताना, शेतकरी उत्पादक संघटना, कृषी-लॉजिस्टिक्स, प्रक्रिया सुविधा आणि व्यावसायिक व्यवस्थापनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी 500 कोटी रुपयांच्या खर्चासह 'ऑपरेशन फलड'च्या धर्तीवर 'ऑपरेशन ग्रीन्स'ची घोषणा करण्यात आली. यात समाविष्ट आहे.

सामूहिक प्रयत्नातून उपाय शक्य

जर मोठ्या संख्येने ग्राहकांच्या जवळ भाज्यांसाठी मोठ्या साठवणुकीच्या सुविधा उभारल्या तर वाहतुकीचा खर्च वाचेल आणि वाहतुकीदरम्यान भाज्यांचे कोणतेही नुकसान होणार नाही. ग्राहकांना जवळच्या बाजारातून ताज्या आणि स्वस्त भाज्या मिळतील. मोठ्या गटांचे मोठे समूह किंवा बाजारपेठा देखील आर्थिक वाढीला चालना देऊ शकतात, ज्यामुळे उत्पादन अधिक कार्यक्षम आणि किफायतशीर बनते. वापर उत्पादनाच्या प्रमाणात असल्याने उत्पादकता वाढेल आणि नफाही वाढेल. नफ्यात वाढ झाल्याने, शेतकरी अन्न प्रक्रिया युनिट्स आणि साठवण सुविधांसह इतर दर्जेदार इनपुटवर खर्च करून मोठ्या गटांशी संपर्क साधू शकतात. शिवाय, उत्पादन समूह आणि एफपीओ मजबूत करण्यासाठी लक्षित हस्तक्षेपांद्वारे शेतकऱ्यांच्या उत्पादनात मूल्यवर्धन देखील शक्य आहे. शेतकरी उत्पादक संघटना आणि सहकारी संस्थांच्या सामूहिक प्रयत्नांद्वारे, शेती उत्पादनांमध्ये प्रगत तंत्रज्ञानाचा वापर करून, बाजारपेठेतील चांगले संबंध निर्माण करून, उत्पादन वाजवी किमतीत बाजारात विकता येते. म्हणूनच, असे म्हणता येईल की शेतकरी उत्पादक संघटना आणि सहकारी संस्था मूल्यवर्धन आणि पुरवठा साखळीत महत्वाची भूमिका बजावू शकतात. कृषी क्षेत्रातील स्टार्टअप्स नवोपक्रमांचा वापर करून पुरवठा साखळीतील आव्हाने देखील सोडवू शकतात. कार्यक्षमता आणि कमी उत्पादन वाया घालवल्याने नफा देखील वाढू शकतो. चांगल्या पायाभूत सुविधा आणि संघटित पुरवठा साखळ्यांमुळे भाज्यांची गुणवत्ता सुधारू शकते आणि वर्षभर त्यांची उपलब्धता शक्य होऊ शकते.

पीएचडी संशोधक, आनंद कृषी विद्यापीठ, आणंद गुजरात आणि फील्ड ऑफिसर इफको

सहकार्यामुळे आरोग्य क्षेत्रातही लोकांना फायदे मिळत आहेत.

सहकार उदय टीम

आरोग्य क्षेत्रात सहकारी संस्थांचा सहभाग वाढल्याने लोकांना त्याचे फायदे मिळू लागले आहेत. आयुष्मान सहकार योजनेशी पर्यायी वैद्यकीय पद्धती जोडल्याने, उपचार सोपे आणि सोपे झाले आहेत. केंद्रीय सहकार मंत्रालयाचा हा उपक्रम प्रभावी ठरत आहे. ग्रामीण भागात आयुष, आयुर्वेद, योग, युनानी, सिद्ध आणि होमिओपॅथी प्रणालींना प्रोत्साहन देण्यासाठी आयुष्मान सहकार योजना राष्ट्रीय आरोग्य योजना 2017 शी जोडण्यात आली आहे. आयुष्मान सहकार योजनेत आरोग्य क्षेत्रातील डिजिटल प्रयोगांनाही प्राधान्य दिले जाईल. राष्ट्रीय डिजिटल आरोग्य अभियानांतर्गत, एनसीडीसी आरोग्य शिक्षण आणि विमा क्षेत्रात काम करणाऱ्या अशा सहकारी संस्थांना मदत करेल. या योजनेच्या सुरुवातीमुळे, केवळ वैद्यकीय क्षेत्रातील तज्ञांनाच नव्हे तर आरोग्य शिक्षण आणि आरोग्यसेवा क्षेत्रात काम करणाऱ्या तरुणांनाही संधी दिल्या जातील जेणेकरून ग्रामीण भागात निरोगी

➔ आयुष्मान सहकाराशी पर्यायी वैद्यकीय पद्धती जोडल्याने फायदे मिळत आहेत.

➔ एनसीडीसीच्या आर्थिक मदतीने ग्रामीण भागात आयुष प्रणालींना प्रोत्साहन दिले जाईल.

जीवनशैली पद्धतींना प्रोत्साहन देता येईल. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी 15 ऑगस्ट 2020 रोजी राष्ट्रीय डिजिटल आरोग्य योजना सुरू केली. ही योजना सुरू झाल्यानंतर, आरोग्य क्षेत्रातील सेवामध्ये तंत्रज्ञानाचा वापर वाढला, चाचणी अहवाल ऑनलाइन उपलब्ध होत असल्याने, अनेक ठिकाणी एआयच्या वापराने आरोग्य क्षेत्रात सुधारणा होत आहेत. आरोग्य सेवा सुधारण्याच्या उद्देशाने सरकारने 2017 मध्ये राष्ट्रीय आरोग्य योजना लागू केली. त्यामुळे आरोग्य विमा, तांत्रिक कार्यक्षमता, चाचणी सेवा, वेळेवर वैद्यकीय सेवा प्रदान करणे, प्रशिक्षण आणि कौशल्ये इत्यादींवर भर देण्यात आला. या मालिकेत सरकारने मानवी संसाधने आणि प्रतिबंधात्मक आरोग्याला प्रोत्साहन देण्यासाठी

कल्याण केंद्रे सुरू केली. राष्ट्रीय आरोग्य योजनेअंतर्गत आरोग्य शिक्षक किंवा आरोग्य प्रशिक्षकांची संकल्पना देखील सुरू करण्यात आली. त्याच क्रमाने, समग्र आरोग्य प्रणालीला देखील मान्यता देण्यात आली ज्याचा उद्देश आपल्या जुन्या उपचार पद्धती लक्षात घेऊन वैद्यकीय सुविधा सुधारणे आहे. यामध्ये रुग्णालये, आरोग्यसेवा, वैद्यकीय शिक्षण, नर्सिंग शिक्षण, पॅरामेडिकल शिक्षण, आरोग्य विमा इत्यादींना एकमेकांशी जोडले गेले. आयुष मंत्रालयाच्या स्थापनेनंतर, आयुषमधील एमबीबीएस, बीडीएस, बीएएमएस, बीपीटी आणि बीयएमएस सारख्या पदव्युत्तर आणि डीएनबी अभ्यासक्रमांना म्हणजेच आयुर्वेद, योग, युनानी, सिद्ध आणि होमिओपॅथी शाखांना

आयुष्यमान सहकार योजनेचा उद्देश

- सहकारी संस्थांद्वारे रुग्णालये/आरोग्यसेवा/ शिक्षण सुविधांद्वारे परवडणाऱ्या आणि समग्र आरोग्यसेवा पुरवण्यात मदत करणे.
- सहकारी संस्थांद्वारे आयुष्य सुविधांच्या प्रचारात मदत करणे.
- राष्ट्रीय आरोग्य धोरणाची उददिष्टे साध्य करण्यासाठी सहकारी संस्थांना मदत करणे.

प्रोत्साहन देण्यात आले. या क्रमाने, सरकारने एनसीडीसीच्या मदतीने आयुष्यमान सहकार योजना सुरू केली आहे. ज्याचा उद्देश ग्रामीण भागात प्राचीन वैद्यकीय पद्धतींना प्रोत्साहन देणे आहे. आयुष्यमान सहकारासाठी पात्र समित्या:

देशातील कोणत्याही राज्य किंवा बहु-राज्य सहकारी संस्था कायद्यांतर्गत नोंदणीकृत कोणतीही सहकारी संस्था, ज्यांच्या उपनियमांमध्ये रुग्णालय, आरोग्य सेवा, आरोग्य शिक्षणाशी संबंधित सेवा घेण्याच्या तरतुदी आहेत, त्या मार्गदर्शक तत्वांच्या पूर्ततेच्या अधीन राहून योजनेअंतर्गत आर्थिक मदतीसाठी पात्र असतील. एनसीडीसीची मदत राज्य सरकार किंवा केंद्रशासित प्रदेश प्रशासनांद्वारे किंवा एनसीडीसीच्या थेट निधी मार्गदर्शक तत्वांची पूर्तता करणाऱ्या सहकारी संस्थांना थेट दिली जाईल. भारत सरकार, राज्य सरकार आणि इतर निधी संस्थांच्या इतर योजना किंवा कार्यक्रमांशी समन्वय साधण्याची परवानगी आहे. एनसीडीसी पात्र संस्थांना आठ वर्षांपर्यंत आर्थिक मदत देईल, ज्यावर एक टक्का दराने व्याज आकारले जाईल.

सॅद्रिय शेती सुरू करून पादत्राणे अभियंत्याने यशाचे उदाहरण ठेवले

➔ 2016 ते 2022 पर्यंत नोएडातील वुडलॅंड कंपनीमध्ये डिझायनर म्हणून काम केले.

➔ सॅद्रिय शेतीमध्ये रस वाढला म्हणून त्याने नोकरी सोडली आणि लखनौला पोहोचले आणि स्वतःची फर्म सुरू केली.

सहकार उदय टीम

देशातील तरुणांना आता शेतकऱ्यांसोबत एकत्र काम करायचे आहे. कृषी स्टार्टअप आणि कृषी तंत्रज्ञानात तरुणांचा सहभाग वाढत आहे, ज्याचा शेतकऱ्यांनाही फायदा होत आहे. उत्तर प्रदेशातील लखनऊ येथील चिन्हाट जिल्ह्यातील रहिवासी अभिषेक गुप्ता देखील अशाच एका उपक्रमाने शेतकऱ्यांचे जीवन उजळवत आहेत. अभिषेक नोएडा येथील वुडलॅंड फूटवेअर फॅक्टरीमध्ये शू इंजिनियर म्हणून काम करत होता पण पाच

वर्षांपूर्वी त्याने अनमोल ऑर्गेनिक अॅग्रीकल्चर एंटरप्राइज नावाचा अॅग्री स्टार्टअप सुरू केला. सॅद्रिय शेतीचे महत्त्व पाहून अभिषेक केवळ स्वतः सॅद्रिय शेती करत नाही तर तो इतर शेतकऱ्यांनाही सॅद्रिय शेतीची माहिती देतो. शेतकऱ्यांना सॅद्रिय खत कसे बनवायचे हे शिकवण्याव्यतिरिक्त, तो त्यांच्या उपक्रमांद्वारे इतर कृषी निविष्टांना प्रोत्साहन देण्यास देखील मदत करत आहे. अनमोल ऑर्गेनिक अॅग्रीकल्चर विविध कृषी उत्पादने देखील तयार करते, जी देशभरात पुरवली जातात.

अॅगी स्टार्टअप

अभिषेक म्हणाला की त्याला नेहमीच शेतीची आवड आहे आणि त्याला असे वाटले की नोकरीसाठी बाहेर जाण्यापेक्षा स्वतःच्या शेतकऱ्यांमध्ये काम करणे आणि त्यांचे उत्पादन वाढवण्याबद्दल जागरूकता निर्माण करणे चांगले. असा विचार करून अभिषेक 2022 मध्ये नोकरी सोडून लखनौला परतला. हे उद्दिष्ट डोळ्यासमोर ठेवून, त्यांनी अनमोल सेंद्रिय शेती उद्योग सुरू केला, तो कृषी निविष्टांपासून इतर उत्पादने देखील तयार करते आहे. अभिषेकने सांगितले की, शेतकऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यापूर्वी तो स्वतः प्रशिक्षण घेत होता आणि शास्त्रज्ञांच्या मार्गदर्शन आणि प्रशिक्षणानंतर आता तो काही सेंद्रिय कृषी उत्पादने देखील बनवत आहे जी खूप प्रभावी आहेत. सेंद्रिय खतांच्या उत्पादनात त्यांची खासियत आहे, ज्यांचा वापर केल्याने शेतकरी पूर्वीपेक्षा अधिक कार्यक्षम बनतात, मातीची उत्पादकता टिकवून ठेवतात आणि वनस्पतींची रोग प्रतिकारशक्ती देखील वाढवतात. सेंद्रिय खतांचा वापर करण्याचे फायदे लक्षात आल्यानंतर, शेतकरी त्याचा वापर अधिकाधिक करू लागले आहेत. याशिवाय, अभिषेकने प्राण्यांपासून होणाऱ्या नुकसानापासून पिकाना वाचवण्यासाठी प्राणी-प्रतिरोधक औषधावर काम करण्यास सुरुवात केली आहे. अभिषेक शेतीशी संबंधित जवळजवळ सर्वच गोष्टींमध्ये काम करतो आणि शेतकरी आणि शेतीच्या समस्या सोडवतो. अभिषेकचे कृषी उत्पादने उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश, छत्तीसगड, राजस्थान, बिहारसह अनेक राज्यांमध्ये पाठवले जातात. अभिषेक म्हणतात की सरकारने कृषी इनपुट स्टार्टअप्ससाठी परवाना प्रक्रिया सोपी करावी, जेणेकरून अधिकाधिक शेतकऱ्यांना त्याचा फायदा होईल.

यूट्यूब पाहिल्यानंतर सेंद्रिय शेतीकडे कल वाढला

अभिषेकने सांगितले की, 2016 मध्ये तो नोएडाच्या वुडलॅंड कंपनीत सीएडी आणि सीएएम डिझायनर म्हणून काम करत होता, सॉफ्टवेअर इंजिनिअर म्हणून त्याचे काम शूज डिझाइन करणे होते. यासाठी त्याने

एफडीडीआय मधून पदवी देखील घेतली. राजीव दीक्षित यांचे व्हिडिओ पाहिल्यानंतर त्यांना सेंद्रिय शेतीची उपयुक्तता कळली, त्यानंतर अभिषेक 2022 मध्ये नोकरी सोडून लखनौला आला. यानंतर, त्याने पूर्णपणे सेंद्रिय शेतीवर काम करायला सुरुवात केली. यासाठी त्याने फर्मची नोंदणी केली. अभिषेक म्हणाले की, जर शेतकऱ्यांच्या हितासाठी सेंद्रिय शेतीला प्रोत्साहन दिले गेले आणि शेतकऱ्यांना काहीतरी नवीन सांगितले गेले तर ते ते स्वीकारण्यास तयार आहेत.

नॅचरल मिशन ऑन नॅचरल फार्मिंग कडून मदत मिळाली.

अभिषेक म्हणाले की, राज्य सरकारच्या नैसर्गिक शेतीवरील

नैसर्गिक अभियान तसेच इतर अनेक योजनांच्या मदतीने शेतकऱ्यांमध्ये सेंद्रिय शेतीला प्रोत्साहन देण्याचे प्रयत्न फळ देत आहेत. यासाठी जमिनीवर अनेक समस्या दिसून आल्या. शेतकरी सेंद्रिय शेती करत होते पण त्यांना त्यांच्या उत्पादनांची विक्री कशी करायची हे माहित नव्हते. या उद्देशाने त्यांनी शेतकऱ्यांच्या उत्पादनांना योग्य बाजारपेठ उपलब्ध करून देण्यासाठी ऑनलाइन मार्केटिंग सुरू केले. आता उत्पादने अनमोल सेंद्रिय उद्योगांना अनेक राज्यांमधून मागणी आहे. कोणत्याही शेतकऱ्याला चुकीच्या पद्धतीने पैसे हस्तांतरित होऊ नयेत म्हणून उत्पादनांच्या पुरवठ्यासाठी कॅश ऑन डिलिव्हरीचा पर्याय ठेवला जातो.

डॉ. अवस्थी यांना 'भारतातील खत पुरुष' ही पदवी देण्यात आली

सहकार उदय टीम

इफको, एक बहु-राज्य सहकारी संस्था, ने देशातील खत क्षेत्रातील अनेक क्षेत्रांमध्ये उत्कृष्ट काम केले आहे. यामध्ये, नॅनो तंत्रज्ञानावर आधारित खत निमितीचे जगभरात कौतुक होत आहे. या राष्ट्रीय संस्थेच्या कामगिरी लक्षात घेऊन, सहकार भारतीने अलीकडेच त्यांचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांना 'भारतातील खत पुरुष' ही पदवी देऊन सन्मानित केले. गेल्या काही दिवसांत देशात खतांच्या क्षेत्रात चांगले काम झाले आहे. आता पारंपारिक युरिया आणि डीएपीएवजी नॅनो रेंज खतांचे उत्पादन सुरू करण्यात आले आहे. यामुळे जगभरात खळबळ उडाली आहे.

सहकार भारती ही एक राष्ट्रीय संस्था आहे जी 1978 पासून देशभरातील सहकारी संस्था आणि सहकारी चळवळीला बळकटी देण्यासाठी कार्यरत आहे. खते आणि शेती क्षेत्रात आयुष्यभर दिलेल्या योगदानाबद्दल डॉ. अवस्थी यांना ही पदवी देण्यात आली आहे. नॅनो खतांबद्दलचे त्यांचे नाविन्यपूर्ण विचार देशाबरोबरच जागतिक कृषी आणि खत क्षेत्रातही परिवर्तन घडवू

भारतातील आणि जगातील आघाडीची सहकारी संस्था असलेल्या इफकोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांना सहकार भारतीने त्यांच्या उत्कृष्ट योगदानाबद्दल सन्मानित केले.

शक्तात. अमृतसर येथे झालेल्या सहकार भारतीच्या 8 व्या राष्ट्रीय अधिवेशनादरम्यान, आरएसएसचे सरकार्यवाह (सरचिटणीस) दत्तात्रेय होसाबळे, सहकार भारतीचे राष्ट्रीय सरचिटणीस डॉ. उदय जोशी आणि पंजाबचे राज्यपाल कम चंदीगड प्रशासक गुलाबचंद कटारिया यांनी त्यांना हा सन्मान दिला.

स्वदेशी तंत्रज्ञानाद्वारे विकसित नॅनो युरिया, नॅनो डीएपी आणि आता नॅनो एनपीकेचे उत्पादन भविष्यात कृषी क्षेत्रात मोठे बदल घडवून आणेल कारण या खतांच्या वापरामुळे केवळ प्रदूषण कमी होणार नाही तर मातीचे आरोग्य आणि गुणवत्ता देखील वाढेल. डॉ. अवस्थी यांनी देशभरात 'माती वाचवा मोहीम' सुरू केली आणि त्याचबरोबर जमिनीतील पोषक तत्वे वाढवण्यासाठी हिरव्या सेंद्रिय खताच्या वापराचे प्रशिक्षण कॉर्डिटद्वारे शेतकऱ्यांना दिले. खत उद्योग क्षेत्रातील त्यांच्या उल्लेखनीय योगदानाबद्दल त्यांना प्रशसापत्र आणि ताम्रपत्र (कांस्य पट्टिका) देऊन गौरवण्यात आले. 'सहकार से समृद्धी' हे स्वप्न जागतिक

स्तरावर नेऊन भारतीय सहकारी चळवळीला सक्षम बनवण्यात आणि इफकोच्या उल्लेखनीय प्रगतीत अमूल्य योगदान दिल्याबद्दल डॉ. अवस्थी यांना अलीकडेच रोचडेल पायोनियर्स पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे.

यावेळी डॉ. अवस्थी म्हणाले की, शेतकरी आणि सहकारी संस्थांच्या विकासासाठी मि केलेल्या कामाची सहकारी जगताने दखल घेतली आहे याचा मला खूप आनंद आहे. या प्रतिष्ठित सन्मान आणि पदवीबद्दल मी सहकार भारतीचे मनापासून आभार मानतो. ते पुढे म्हणाले की, भारतात आपल्याला खतांच्या बाबतीत खऱ्या अर्थाने स्वावलंबी व्हायचे आहे आणि खतांसाठी कच्च्या मालाच्या आयातीवरील अवलंबित्व कमी करून नाविन्यपूर्ण नॅनो तंत्रज्ञानावर आधारित खतांचा अवलंब करून 'मेक इन इंडिया'चा अवलंब करावा लागेल. यामुळे परकीय चलन वाचेल आणि रॉक फॉस्फेट, पोटॅश आणि नैसर्गिक वायूचा वापर देखील कमी होईल.

विशेष लेख

डॉ. आलोक कुमार शर्मा

जेम पोर्टलमुळे सहकारी संस्थांना चालना मिळाली

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या पुढाकाराने, सहकार क्षेत्राला ई-गव्हर्नमेंट मार्केट (जेम) प्लेसची सुविधा मिळाली आहे. सरकारच्या या क्रांतिकारी आणि प्रशंसनीय उपक्रमामुळे सहकारी संस्थांची नोंदणी प्रक्रिया सोपी होऊ शकते. यामुळे सहकारी संस्थांच्या कामकाजाला चालना मिळाली आहे. केंद्रीय सहकार मंत्रालय आणि केंद्रीय वाणिज्य मंत्रालयाच्या संयुक्त प्रयत्नांमुळे सहकारी संस्थांना फायदे मिळू लागले आहेत. सरकारचे धोरणात्मक प्रयत्न बहुआयामी दृष्टिकोनातून प्रमुख भागधारकांसह सहयोगी प्रयत्नांना समाविष्ट करण्यासाठी धोरणात्मक रित्या डिझाइन केले गेले आहेत. एनसीयूआय आणि सहकारी संस्थांचे केंद्रीय आणि राज्य निबंधक हे त्याच्या भागधारकांमध्ये आहेत. सहकारी संस्थांसाठी नोंदणी आणि ऑनबोर्डिंग प्रक्रियेला सुरळीत आणि कार्यक्षमतेने प्रोत्साहन देणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे. यामुळे सहकारी संस्थांच्या आर्थिक सक्षमीकरणाचा मार्ग मोकळा झाला आहे.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार, सहकारी क्षेत्राला जीईएम पोर्टलचे बरेच फायदे मिळत आहेत. त्याचा व्यवसाय दिवसेंदिवस मजबूत होत चालला आहे. जेम मार्केट प्लेस पोर्टलने सहकारी सक्षमीकरणाद्वारे आर्थिक समावेशनाला प्रोत्साहन दिले आहे. हे जेम अधिकारी, राष्ट्रीय सहकारी संघ आणि सहकारी संस्थांचे केंद्रीय आणि राज्य निबंधक यांचा समावेश असलेल्या धोरणात्मक आणि सहयोगी प्रयत्नांचे प्रतिनिधित्व करते. जीईएम पोर्टल हे भारताच्या डिजिटल परिवर्तनाच्या प्रवासातील एक आघाडीचे व्यासपीठ आहे जे विविध सरकारी संस्थांमधील वस्तू आणि सेवांसाठी ऑनलाइन व्यवहार सुलभ करून खरेदी क्षेत्रात क्रांती घडवून आणत आहे. सरकारी खरेदी प्रक्रियेत पारदर्शकता, कार्यक्षमता आणि किफायतशीरता वाढवण्याच्या

उद्देशाने स्थापित ई-गव्हर्नन्स उपक्रमांचा आधारस्तंभ म्हणून ई-गव्हर्नन्स उदयास आला आहे, जो आधुनिकीकरण आणि सुधारणांसाठी सरकारच्या वचनबद्धतेचे प्रतिबिंब आहे.

जीईएम पोर्टल एकात्मिक बाजारपेठ म्हणून काम करते, सहकारी क्षेत्राच्या समावेशामुळे त्याची व्याप्ती आणखी वाढली आहे. यामध्ये, सरकारी संस्था, विभाग आणि संस्था विविध वस्तू आणि सेवा अखंडपणे खरेदी करू शकतात. व्यवहार सुलभ करण्यासाठी तंत्रज्ञानाचा वापर करून, जेम अधिक जबाबदारी सुनिश्चित करते आणि पारंपारिक खरेदी पद्धतींमध्ये होणाऱ्या अकार्यक्षमतेची शक्यता कमी करते.

खरेदी प्रक्रियेचे डिजिटलायझेशन करून, जेम पोर्टल पारंपारिक कागदावर आधारित खरेदी पद्धतींमध्ये अंतर्निहित नोकरशाही अडथळे आणि अकार्यक्षमता दूर करते. ई-बिडिंग, रिव्हर्स ऑक्शन आणि ऑनलाइन पेमेंट यंत्रणा यासारख्या वैशिष्ट्यांद्वारे, जेम जलद निर्णय घेण्यास सक्षम करते, कागदपत्रांचे काम कमी करते आणि खरेदी चक्रातील विलंब कमी करते. या सुव्यवस्थित दृष्टिकोनामुळे सरकारी संस्थांचा वेळ आणि संसाधने वाचतात, शिवाय खरेदी प्रक्रियेची एकूण कार्यक्षमता देखील वाढते. शिवाय, जेम ची रचना स्पर्धा वाढवण्यासाठी आणि सहकारी संस्थांसह विक्रेत्यांसाठी समान संधी निर्माण करण्यासाठी केली आहे. विक्रेत्यांना त्यांची उत्पादने आणि सेवा प्रदर्शित करण्यासाठी एक पारदर्शक आणि सुलभ व्यासपीठ प्रदान करून, जेम लघु आणि मध्यम उद्योग आणि स्टार्टअप्सना सरकारी खरेदी संधींमध्ये सहभागी होण्यासाठी नवीन मार्ग उघडते.

सहकारी संस्था, ज्या बहुतेकदा तळागाळातील उत्पादक आणि कारागीरांचे प्रतिनिधित्व करतात,

त्यांना या समावेशक दृष्टिकोनाचा खूप फायदा होतो. जीईएम सहकारी संस्थांना सरकारी खरेदी प्रक्रियेत सहभाग सुलभ करून व्यापक बाजारपेठांमध्ये प्रवेश करण्यास आणि त्यांच्या व्यवसाय संधींचा विस्तार करण्यास सक्षम करते. शिवाय, मोठ्या प्रमाणात खरेदी सक्षम करून आणि मोठ्या प्रमाणात अर्थव्यवस्था वापरून जेम सरकारी खरेदीमध्ये किफायतशीरतेमध्ये योगदान देते. मोठ्या प्रमाणात खरेदी आणि मोठ्या प्रमाणात सवलती यासारख्या वैशिष्ट्यांद्वारे, जेम सरकारी संस्थांना वस्तू आणि सेवांसाठी स्पर्धात्मक किंमती सुरक्षित करण्यास मदत करते, ज्यामुळे खर्चात लक्षणीय बचत होते. ही बचत इतर प्राधान्य क्षेत्रांमध्ये पुन्हा गुंतवली जाऊ शकते किंवा सार्वजनिक सेवा वाढविण्यासाठी वापरली जाऊ शकते.

डिजिटल व्यवहार आणि ई-कॉमर्स पद्धतींना प्रोत्साहन देऊन जेम भारताच्या व्यापक डिजिटल अर्थव्यवस्थेच्या उद्दिष्टांमध्ये योगदान देते. हे आर्थिक समावेशनाला उत्प्रेरित करते. हे डिजिटल परिवर्तन केवळ सरकारी खरेदीची कार्यक्षमता आणि पारदर्शकता वाढवत नाही तर अधिक लवचिक आणि तंत्रज्ञान-चालित अर्थव्यवस्थेचा पाया देखील रचते. मंत्रालयाच्या बहुआयामी दृष्टिकोनात नोंदणी प्रक्रिया सुलभ करण्यासाठी प्रमुख भागधारकांसह सहयोगी प्रयत्नांचा समावेश आहे. आर्थिक परिदृश्याला आकार देण्यात त्यांची महत्वाची भूमिका लक्षात घेता, हा उपक्रम सरकारच्या सर्वसमावेशक आणि पारदर्शक व्यवसाय वातावरण निर्माण करण्याच्या वचनबद्धतेचे प्रतीक आहे जिथे सहकारी संस्था भरभराटीला येऊ शकतील आणि देशाच्या आर्थिक प्रगतीत अर्थपूर्ण योगदान देऊ शकतील.

फॅकल्टी मॅम्बर, आयसीएम, डेहराडून

इफकोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी जॉर्डनमधील अम्मान येथे झालेल्या जिफको संचालक मंडळाच्या बैठकीला हजेरी लावली. जिफकोचे अध्यक्ष डॉ. मोहम्मद थानिबत आणि इतर प्रमुख अधिकाऱ्यांच्या उपस्थितीत जिफकोच्या कामकाज आणि विकासाशी संबंधित विविध बाबींवर चर्चा करण्यात आली.

डॉ. उदय शंकर अवस्थी, यूएस अवस्थी इफको लाईफटाईम अचिव्हमेंट एफएआय पुरस्कार विजेत्यांसह. डॉ. अशोक गुलाटी यांना खत उद्योगाला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि डॉ. मंगला राय यांना देशातील कृषी संशोधन आणि विकासासाठी पुरस्कार मिळाला.

इफकोने काश्मीरमधील बारामुल्ला जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांमध्ये नॅनो युरिया आणि डीएपीच्या वापरासाठी जागरूकता मोहीम आयोजित केली, ज्यामध्ये शेतकऱ्यांना सागरिका, एनपीके, कॉर्सीटिका आणि बायोडिकॉम्पोजर या नवीन काळातील खतांच्या वापराबाबत माहिती देण्यात आली.

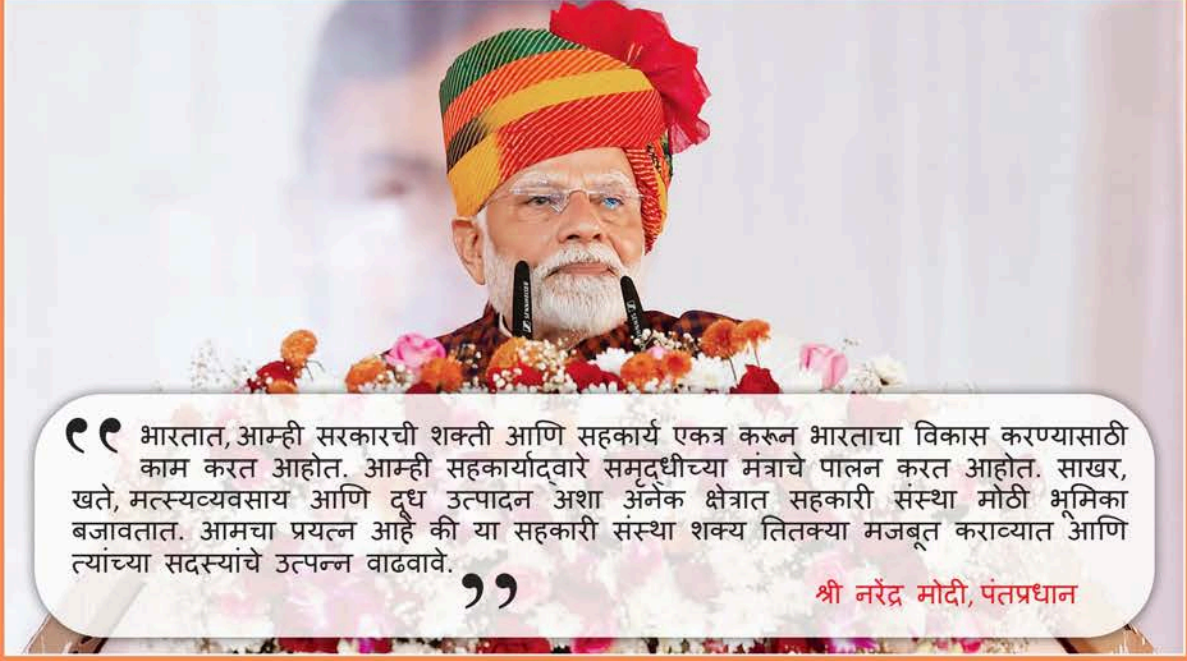
इफकोने बिहारमधील पटना येथील मोकामा येथे एक पीक चर्चासत्र आयोजित केले होते, ज्यामध्ये इफको अधिकाऱ्यांनी 500 शेतकऱ्यांना इफको नॅनो युरिया, नॅनो डीएपी आणि इतर उत्पादनांच्या वापराविषयी जागरूक केले आणि शेतीविषयक समस्या सोडवल्या.

केंद्रीय क्षेत्र योजनेअंतर्गत 10,000 शेतकरी उत्पादक संघटनांना (एफपीओ) इफको नॅनो युरिया प्लस आणि इफको नॅनो डीएपी आणि इतर आवश्यक कृषी निविष्टा पुरवण्यासाठी इफकोने सीएससी एसपीव्ही सोबत एक सामंजस्य करार केला.

कडाक्याच्या थंडीचा विचार करता, इफको मुख्यालयातील एका पथकाने समाज कल्याण कार्यक्रमांतर्गत नोएडामधील गरजू मुलांना मोफत ब्लॅकेट वाटले. दरवर्षी या मोहिमेअंतर्गत, इफको गरजू मुलांना ब्लॅकेटचे वाटप करते.

पूर्णतः सहकारी स्वामित्व
Wholly owned by Cooperatives

एक शक्तिशाली जोडी

नॅनो युरिया
प्लस

सागरिका

नॅनो
डीएपी

इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड

इफको सदन, सी-1, जिल्हा केंद्र, साकेत पॅलेस, नवी दिल्ली-110017
फोन नंबर-91-11-26510001, 91-11-42592626, वेबसाइट www.iffco.coop

कृपया इफको नॅनो
खतांबद्दल अधिक
जाणून घेण्यासाठी
स्कॅन करा

Published on 06th February
"Sahkar Uday"

RNI No. DLMAR/24/A0005
Postal Registration No.: DL(S)-17/3579/2024-26

Posting date : 06-08th February
Posted at : Lodhi Road HQ, New Delhi-110003